

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Художнє моделювання екранного хронотопу:
лінгвокультурологічний і перекладацький аспекти (на матеріала
українськомовного перекладу британського серіалу *The Last Kingdom* “Останнє
королівство” (сезон 4))»**

Студентки групи Па 54-22
факультету германської філології та
перекладу
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Крисан Юлії Сергіївни

Допущена до захисту
« ____ » _____ 2023 року

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Галич О.Б.

Завідувач кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови
_____ доц. Мелько Х.Б.
(підпис) (ПІБ)

Національна шкала
Кількість балів:
Оцінка: ЄКТС

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Department of Theory and Practice of Translation from the English Language

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “Artistic modelling of the screen chronotope: linguistic, cultural and translation aspects (a case study of British TV series The Last Kingdom (season 4))”

Group Pa 54-22

School of Germanic philology and
translation studies

Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)

Majoring 035 Philology

Julia S. Krysan

Research supervisor:

O. B. Halych

Associate Professor

Kyiv – 2023

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) І курсу Па 54-22 групи факультету германської філології та перекладу КНЛУ

Крисан Юлії Сергіївни

(ПІБ студента)

спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)**

Тема роботи Художнє моделювання екранного хронотопу: лінгвокультурологічний і перекладацький аспекти (на матеріалі українськомовного перекладу британського серіалу The Last Kingdom “Останнє королівство” (сезон 4))

Науковий керівник Галич Оксана Борисівна

Дата видачі завдання ”19” жовтня 2022 р.

Графік виконання кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2022 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2022 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2022 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2023 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2023 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2023 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2023 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2023 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2023 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) І курсу групи Па 54-22 факультету германської філології та перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Крисан Юлії Сергіївни

(ПІБ студента)

за темою Художнє моделювання екранного хронопу: лінгвокультурологічний і перекладацький аспекти (на матеріала українськомовного перекладу британського серіалу The Last Kingdom “Останнє королівство” (сезон 4))

Відповідність кваліфікаційної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити ✓ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	☐ усі компоненти присутні , ☐ один компонент відсутній ☐ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ незначні помилки в оформленні ☐ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	☐ повна відповідність ☐ відповідність неповна ☐ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Кваліфікаційна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(_____)
(ПІБ керівника)

” ____ ” _____ 2023 рік

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

студента(ки) I курсу групи Па 54-22 факультету германської філології та перекладу спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Крисан Юлії Сергіївни

(ПІБ студента)

за темою Художнє моделювання екранного хронотопу: лінгвокультурологічний і перекладацький аспекти (на матеріала українськомовного перекладу британського серіалу The Last Kingdom “Останнє королівство” (сезон 4))

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — <i>загалом 10 балів</i> (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до кваліфікаційної роботи — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — <i>загалом 10 балів</i> (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

(ПІБ рецензента)

(підпис рецензента)

” ” _____ 2023р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ У МОВОЗНАВСТВІ Й ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТІ.....	5
1.1 Поняття хронотопу, його властивості та категоріальний статус.....	5
1.2 Перекладацькі способи відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу.....	10
1.3 Історичний серіал в кінодискурсі та хронотопи притаманні кінодискурсу.....	16
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2	
СИСТЕМНО-СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ У СЕРІАЛІ ОСТАННЄ КОРОЛІВСТВО (СЕЗОН 4).....	26
2.1 Принципи систематизації засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).....	26
2.2 Принципи побудови структурної ієрархії засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).....	30
2.3 Способи системно-структурної класифікації засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).....	35
Висновки до розділу 2.....	45

РОЗДІЛ 3

СЕРІАЛ «ОСТАННЄ КОРОЛІВСТВО» ЯК ІСТОРИЧНИЙ КІНОДИСКУРС: ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	47
3.1 Застосування трансформаційного, денотативного та комунікативного підходів для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).....	47
3.2 Використання перекладацьких трансформацій для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).....	50
Висновки до розділу 3.....	58
В	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	74
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	75
ДОДАТОК Мовні засоби моделювання екранного хронотопа та його відтворення в українському перекладі	76
SUMMARY.....	83

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи обумовлена швидким зростанням популярності кінодискурсу. Як і будь-який інший дискурс, кінодискурс потребує перекладу для українців, щоб вони могли дивитися закордонні проекти. Основою кінодискурсу є хронотоп. У сучасному мовознавстві способи перекладу художнього моделювання екранного хронотопу вивчаються більш детально, особливо з огляду специфіки кіноперекладу, що і спонукало нас до вибору цієї теми. Окрім того, категорія хронотопу відображає культурологічний аспект, що дозволяє нам скерувати науковий пошук до міжкультурної комунікації лінгвокультурології, етнолінгвістики.

Перекладацький аспект художнього моделювання екранного хронотопу в історичному серіалі дозволяє нам більш детально розглянути функціональний контекст цього поняття.

Мета дослідження — теоретично дослідити та практично проаналізувати засоби художнього моделювання екранного хронотопу в історичному серіалі «Останнє королівство» 4 сезон та в його українському перекладі.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**:

- 1) визначити та описати теоретичні особливості засобів художнього моделювання екранного хронотопу у мовознавстві та перекладознавстві;
- 2) проаналізувати засоби художнього моделювання екранного хронотопу в історичному серіалі «Останнє королівство» 4 сезон;
- 3) виокремити перекладацькі способи відтворення засобів художнього моделювання екранного хронотопу в історичному серіалі «Останнє королівство» 4 сезон.

Об'єкт дослідження цієї роботи — хронотоп, як текстова категорія, що репрезентує взаємозв'язок часових та просторових характеристик художнього тексту.

Предметом дослідження є засоби та способи художнього моделювання екранного хронотопу в історичному серіалі «Останнє королівство» 4 сезон та в його українськомовному перекладі.

Методи дослідження.

Основними методами цього дослідження стали трансформаційний денотативний та комунікативний аналіз. За допомогою перекладацьких трансформацій було висвітлено, як адекватно перекладати засоби художнього моделювання екранного хронотопу та якими мовними засобами художнє моделювання екранного хронотопу представлено в текстах.

Наукова новизна.

Поняття хронотопу вивчалось багатьма українськими та іноземними мовознавцями. Хронотоп притаманний не лише кінодискурсу, а й художній літературі. Саме в художній літературі це поняття розглядалось детальніше і вся інформація, що дійсна для художньої літератури також притаманна і кінодискурсу.

Кіно вже багато років захоплює багатьох людей. Серіали є частиною цього дискурсу, а історичний серіал є підвидом художнього історичного фільму.

Художнє моделювання екранного хронотопу — не така популярна тема. На цю тему написано лише декілька робіт, тому ця робота є науково важливою для екранного хронотопу. Ця робота написана на прикладі історичного серіалу «Останнє королівство» сезон 4. Четвертий сезон цього серіалу не був об'єктом дослідження художнього моделювання екранного хронотопу, що означає висновки, які будуть винесені в кінці роботи, важливі для подальшого вивчення цієї теми, а також стануть вагомим внеском у царину лінгвокультурології, функціональної лінгвістики та теорії художньої літератури.

Практичне значення.

Надалі, результати цього дослідження можна буде використовувати для вивчення засобів текстових категорій, лінгвістичних засобів художнього моделювання та їх способів перекладу на українську мову.

Апробація результатів.

Результати цього дослідження були представлені на Міжнародній науково-практичній відеоконференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови», 18-19 травня 2023 року («Художнє моделювання екранного хронотопу: лінгвокультурологічний і перекладацький аспекти». Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. С. 186 – 188).

Структура роботи.

Робота складається з вступу, трьох розділів, які також поділені на власні підпункти, висновків, списків використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу, додатку та резюме.

У Розділі 1 «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ У МОВОЗНАВСТВІ Й ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ» розглянуто поняття хронотопу, його властивості та категоріальний статус; зазначено перекладацькі способи відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу; досліджено місце історичного серіалу в кінодискурсі та хронотопи притаманні кінодискурсу.

У Розділі 2 СИСТЕМНО-СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ У СЕРІАЛІ ОСТАННЄ КОРОЛІВСТВО (СЕЗОН 4) висвітлено принципи систематизації засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4); визначено принципи побудови структурної ієрархії засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4); досліджено способи системно-структурної класифікації засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).

У Розділі 3 «СЕРІАЛ «ОСТАННЄ КОРОЛІВСТВО» ЯК ІСТОРИЧНИЙ КІНОДИСКУРС: ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ» було здійснено застосування трансформаційного, денотативного та

комунікативного підходів для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4); було використано перекладацькі трансформації для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4).

У висновках зазначено результати наукового дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ У МОВОЗНАВСТВІ Й ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Поняття хронотопу, його властивості та категоріальний статус

Поняття «хронотоп» походить від грецьких слів *χρόνος* (час) і *τόπος* (місце). Хронотоп, або часопростір це — те що пов'язує часові та просторові відносини у творі. Для героїв будь-якого роману чи книги — існування, їх дії та реакції на всі події, що відбуваються навколо них є головними характеристиками хронотопу. Як зазначає О. Галич головними характеристиками хронотопу вважаються єдність просторових і часових параметрів, спрямовану на вираження певного (культурного, мистецького) сенсу; зображення (відображення) часу і простору в художньому творі в їх єдності, взаємозв'язку і взаємному впливі [12:74]. Також треба зазначити, що час і простір не вимірюються універсальними одиницями виміру, такими як години, хвилини, секунди для часу, і метри, кілометри, сантиметри для простору.

Як і будь-які інші характеристики притаманні художнім творам, хронотоп варіюється від історичних епох, маючи свої власні лінгвістичні притаманності.

На даному етапі вивчення цього поняття, хронотоп визначається, як культурно оброблена стійка позиція, з якої або через яку людина здатна досягнути простір топографічно тривимірного світу [31]; взаємозв'язок часових і просторових характеристик явищ, зображених у художньому творі [ЛСД:714]; єдність просторових і часових параметрів, спрямованих на вираження певного (культурного, художнього) значення; зображення (відображення) часу і простору в художньому творі в їх єдності, взаємозв'язку та взаємовпливі.

Отже, хронотоп — це ядро, що тримає всю історію до купи і є однією з найважливіших частин історії. Головна задача перекладача перекласти твір

адекватно та еквівалентно, а це означає що перекладач зобов'язаний мати базові знання про культури цільової та вихідної мови. Хронотоп є невіддільною частиною кожної культури, тому дуже важливо адекватно передати часові та просторові відносини тексту.

Основна ціль хронотопу це з непотрібного та тимчасового зробити, щось цілісно важливе. Простір і час завжди взаємопов'язані між собою та утворюють, щось нове для кожного «всесвіту», якісь власні правила, характеристики та притаманності.

Термін «хронотоп» вперше був використаний у психології, а згодом цей термін почав розвиватися і в літературознавстві. Вважається, що хронотоп відіграє головну роль у написанні твору. На думку літературознавців хронотоп це — структурний закон жанру, за яким природний час-простір перетворюється в мистецтво. Також зазначають, що хронотоп, що використовується в художній літературі завжди суб'єктивний. Хронотоп поділяється за функцією на:

- сюжетний;
- топографічний;
- авторський;
- суспільно-історичний;
- побутовий;
- фантастичний;
- мітологічний;
- психологічний;
- метафізичний.

«Час тут згущається, згущається, стає художньо видимим; простір інтенсифікується, втягується в рух часу, сюжету, історії» [57:186].

Запропоновано було таку класифікацію:

- хронотоп грецького роману;
- хронотоп лицарського роману;
- раблезіанський хронотоп;

- ідилічний хронотоп;
- приватний хронотоп.

Приватний хронотоп єдиний із видів, який має підвиди:

- ✓ зустрічі;
- ✓ дороги;
- ✓ «замок»;
- ✓ «вітальня»;
- ✓ «губернське містечко»;
- ✓ поріг.

Водночас також розвивалися хронотопічні цінності, сюжетотворча роль хронотопу і називали його «формально-змістовним». Було доведено, що художньо-сміслові моменти не мають нічого спільного з просторово-часовими визначеннями, але водночас «усякий вступ у сферу смислів відбувається лише через ворота хронотопів» [57:186]. Хронотопічне начало літературних творів здатне надавати їм філософського характеру, «виводити» словесну тканину на образ буття як цілого, на картину світу, навіть якщо герої й оповідачі не схильні до філософування. [52:URL]

Отже, час і простір — одні з чільних історичних категорій, які перебувають у тісному взаємозв'язку з розвитком інших категорій і різних наук, зокрема фізики та філософії. Аналіз часових та просторових співвідношень, найперше усвідомлених людиною, дозволяє виділити базовий пласт часу та простору, так званий об'єктивний час та простір, сутність якого полягає у природних закономірностях та циклах, незалежних від людини та її свідомості [12:74].

І. Зубавіна, яка детально вивчала художнє моделювання хронотопу, пропонує його приймати, як підхід до опосередкування (репрезентаційного відтворення) часопросторового континууму (фізичного довкілля, об'єктивного світу) суб'єктом творчості — митцем, який творить оригінальну художню дійсність [21:133-140].

Жанр художнього тексту найбільше впливає на значення хронотопу для кожного твору. Хронотоп може змінюватися в залежності від часу у творі, тобто хронотопи історичних романів, сучасності, або далекого майбутнього геть відрізняються. Окрім того, що він відрізняється, хронотоп також впливає на всі до одної сторони художнього твору. Тобто він впливає на:

- жанрову специфіку;
- композиційну структуру;
- охоплення художнього образу.

Художній час може змінюватися від того, чи є автор персонажем твору, будучи учасником подій чи споглядачем. Якщо автор не персонажем, то хронотоп теж змінюється. Будь-яка деталь, або зміна в сюжеті змінює хронотоп теж.

Зрозумівши, головні засади художнього часу, тепер можна розібрати художній простір. Отже, художній простір буває:

- відкритим,
- закритим,
- зовнішнім,
- внутрішнім;
- власним,
- чужим;
- прямим,
- кривим;
- великим,
- малим;
- локальним,
- глобальним;
- близьким;
- далеким.

Художній простір завжди є повністю суб'єктивним, бо створюється виключно в голові автора та читачів, в деяких випадках і самими героями, які описують певні речі, даючи нам приблизне уявлення, як виглядає та чи інша річ, або, наприклад, сукня героїні.

Окрім художнього часу та простору існують ще два важливих хронотопи художніх творів. Це топографічний та зовнішній хронотопи. Спочатку розберемо топографічний.

Топографічний, або географічний хронотоп описує конкретні місця в яких відбуваються події сюжету. Також він допомагає добре описати почуття персонажів, бо дуже часто письменники прописують своїх персонажів так, щоб все що оточує їх відповідало їхнім почуттям. Але топографічний хронотоп не завжди відповідає дійсності. Інколи письменники взагалі не дають назви містам, оминаючи будь-які відомості про міста. В жанрі фентезі, письменники завжди придумують нові міста, країни та континенти. В жанрі наукової фантастики іноді присутні знайомі для нас міста та країни, але через те що розповідається про майбутнє, то повного уявлення про те чи інше географічне місце ми не маємо, тобто і сам хронотоп змінюється від жанру [56:57-60].

Зовнішній хронотоп відповідає за внутрішній світ персонажів, їх психіку, їх думки та рішення, які вони приймають під час твору. Спогади є невіддільною частиною зовнішнього хронотопу, які допомагають створити потрібне ставлення до героя. Саме завдяки цьому хронотопу, герой може перетворитися на поганця, або навпаки. А якщо персонаж є антигероєм, то тільки за допомогою зовнішнього хронотопу, ми зможемо це зрозуміти. В наші часи такі персонажі дуже популярні й добре прописаний хронотоп дуже цінується. Також інколи зовнішній та внутрішній хронотопи переплітаються і тоді персонаж одночасно перебуває в декількох хронотопах. Наприклад, коли персонаж подорожуючи, дуже сильно замислюється, але все одно помічає, що він, наприклад, в лісі чи на дорозі, і так далі.

Розуміння часу літературознавцями змінювалося в залежності від історичних епох в яких вони перебували. Саме різне розуміння поняття художнього часу зумовило появу певної класифікації:

- ✓ циклічний;
- ✓ міфологічний;
- ✓ казуальний;
- ✓ есхатологічний;
- ✓ спіральний;
- ✓ мітопоетичний [21:133-140].

Отже, хронотоп невіддільна частина формування світогляду персонажа. Саме завдяки йому читачі розуміють, що відбувається у тексті та коли. Існує декілька видів хронотопу, і всі вони відрізняються один від одного через різноманітність жанрів та їх використання у тексті.

1.2. Перекладацькі способи відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу

Перекладацькі способи відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу полягають у застосуванні підходів, що здійснюються перекладачем у межах традицій певних перекладацьких шкіл і пов'язаних з ними нових тенденцій у перекладі. Художній хронотоп відтворюється у художньому перекладі — виді словесної творчості, внаслідок чого тексти, написані однією мовою, можуть бути експліковані засобами іншої лінгвальної системи [12:76].

Три підходи, за допомогою яких буде відтворено переклад мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу у цій роботі це — трансформаційний підхід, денотативний підхід і комунікативний підхід.

1. Під час застосування **трансформаційного** підходу відбувається перетворення лексичних та граматичних одиниць з мови оригіналу на мову

перекладу. Під час використання трансформацій ми знаходимо адекватні та еквівалентні переклади лексичних та граматичних одиниць.

Трансформації або способи перекладацького відтворення є найбільшими помічниками перекладача при роботі з іноземними текстами. Саме завдяки трансформаціям переклад стає еквівалентним та адекватним. За досягнення еквівалентності відповідають трансформації транскодуюванням:

- a) транслітерація;
- b) транскрипція;
- c) калька;
- d) нульове транскодуювання.

За досягнення адекватності відповідають дві групи трансформацій. Це лексико-семантичні та лексико-граматичні трансформації. Лексико-семантичні трансформації оперують різними значеннями слова. Їх лише три:

- a) конкретизація;
- b) генералізація;
- c) модуляція.

Лексико-граматичні трансформації відповідають за граматичну складову речення, саме тому їх вже більше, а саме 8:

- a) антонімічний переклад;
- b) граматична заміна;
- c) додавання;
- d) вилучення;
- e) транспозиція;
- f) описовий переклад;
- g) компенсація;
- h) цілісне перетворення.

Узагальнюючи класифікації перекладацьких трансформацій, виконаних різними перекладознавцями, було виділено вісім видів трансформацій:

адаптація, антонімічний переклад, генералізація, еквіваленція, конкретизація, метафорична диференціація, стилістична нейтралізація, цілісне перетворення.

Адаптація — це перетворення, результатом якого є не тільки зміна опису тієї чи іншої предметної ситуації, а й заміна самої предметної ситуації. Адаптація є результатом міжкультурної асиметрії.

Антонімічний переклад здійснюється за формулою подвійного заперечення і подвійного протиріччя.

Генералізація — це трансформаційна операція, під час якої перекладач, уздовж ланцюга узагальнення, замінює поняття, що міститься в слові чи фразі вихідного тексту, яке є більш обмеженим за обсягом і більш складним за значенням, поняттям, яке є ширшим за обсягом, але менш складним. , з менш конкретним значенням.

Еквіваленція — це перекладацька трансформація, за якої об'єктивна ситуація, описана в тексті оригіналу, передається в перекладі за допомогою інших структурних і стилістичних засобів, а іноді й за допомогою інших семантичних компонентів.

Конкретизація це — трансформаційна операція, в якій перекладач дотримується ланцюжка узагальнень і замінює поняттям ширшого обсягу та простішого значення, що міститься в слові або фразі вихідного тексту, поняттям більш обмеженого обсягу, але складнішого значення.

Метафорична диференціація — це трансформаційна операція, що включає зміни в перекладі образної основи метафори при переході від одного типу об'єкта до іншого.

Стилістична нейтралізація — це еквівалентність, яка впливає на прагматичний рівень одиниці перекладу.

Цілісне перетворення — спосіб перетворення внутрішньої форми будь-якого сегмента мовного ланцюга, який виконується в рамках перетину, а адекватність забезпечує віднесення вихідної одиниці перекладу та трансформованої одиниці перекладу до одного сегменту.

Трансформації починаються на синтаксичному рівні, коли міняється, наприклад, порядок слів при перекладі.

Заміни на інших рівнях вважаються еквівалентами, коли замість слів мови оригіналу вживаються непрямі відповідники цільової мови.

Трансформаційний підхід передбачає особливості перекладу згідно з трьома рівнями: морфологічним, лексичним та синтаксичним.

На лексичному рівні слова та словосполучення мови оригіналу трансформуються у слова та словосполучення мови перекладу.

На синтаксичному рівні структури мови оригіналу трансформуються у синтаксичні структури мови перекладу. Синтаксичні трансформації містять значні зміни в тексті мови перекладу, починаючи зі зміни порядку слів у реченні та закінчуючи розділенням одного речення на два й більше.

Підхід, заснований на структурній еквівалентності одиниць синтаксичного рівня, є найбільш розповсюдженим [63:42-43].

Трансформаційний підхід недостатній, коли текст оригіналу стосується вигаданого феномену, і перекладач змушений передати феномен засобами іншої мови так, щоб переклад був зрозумілий носієві цільової мови. Наприклад, неможливо зробити адекватний переклад поезії, просто заміщуючи одиниці мови оригіналу одиницями мови перекладу. Таким чином, головна думка та емоційна складова твору можуть змінюватися залежно від культури, на мову якої робиться переклад [63:45-46].

2. **Денотативний** підхід є спробою більш точно інтерпретувати такі випадки. Згідно з денотативним підходом процес перекладу не є простою заміною, але складається з наступних розумових операцій:

- 1) перекладач читає (чує) повідомлення мовою оригіналу;
- 2) перекладач визначає, чим є референт повідомлення, тобто що позначається повідомленням;
- 3) перекладач формулює повідомлення мовою перекладу, спираючись на референта.

У процесі перекладу зіставляються одиниці-відповідники обох мов, однак, на відміну від трансформаційного підходу, відносини між одиницями мови оригіналу й мови перекладу не регулярні, а залежать від того, як перекладач ідентифікує референт.

3. **Комунікативний** підхід до перекладу запропонований О. Каде і ґрунтується на термінах комунікація й тезаурус [63:50]. *Комунікація* може бути визначена як акт відправки і отримання будь-якої інформації, яка називається повідомленням. Інформація, що передається та отримується, може бути будь-якою, навіть невербальною, але в цій роботі розглядається лише вербальна комунікація, оскільки саме вона потребує перекладу письмового або усного тексту. Для того, щоб сформулювати повідомлення, використовується система взаємопов'язаних даних, яка називається *тезаурус*. У вербальній комунікації розрізняють два види тезаурусів — мовний і предметний [63:50].

Мовний тезаурус — це система знань про мову, завдяки якій формується повідомлення, тоді як предметний тезаурус — це система знань про зміст цього повідомлення. Таким чином, для цілей одномовної комунікації відправник формулює зміст повідомлення, використовуючи предметний тезаурус, кодує його за допомогою форм мовного тезауруса й передає повідомлення одержувачеві, який декодує повідомлення, також використовуючи мовний тезаурус та інтерпретує повідомлення з використанням предметного тезауруса в такий же спосіб [63:51-52].

Тезауруси відправника й одержувача повідомлення можуть бути різними, і саме тому суб'єкти комунікації іноді не розуміють один одного навіть однією мовою. Таким чином, у звичайному спілкуванні є дві дійові особи, відправник та одержувач, і кожен з них використовує два тезауруси. Під час двомовної комунікації при перекладі є три учасники: відправник, одержувач і посередник (перекладач). Перекладач має два мовних тезауруси (мови оригіналу й мови перекладу) та виконує дві функції: декодує повідомлення з мови оригіналу та кодує на мову перекладу для одержувача [63:52-53].

Всі три підходи важливі для перекладача, бо головною нашою задачею є адекватна передача оригіналу. Переклад не має бути слово в слово, іноді перекладач може навіть змінювати абзаци місцями, якщо він чи вона хоче досягнути бажаного результату. Тільки використання всіх трьох підходів одночасно може гарантувати адекватний переклад.

Трансформації важливі, бо завдяки їм перекладачі знаходять правильні адаптації для перекладу. Трансформації допомагають вивчити різні значення одного слова, його використання в різних ситуаціях та правильний переклад для того чи іншого випадку.

Денотативний підхід розвиває розумову діяльність нашого мозку, дозволяючи нам швидко реагувати в різних ситуаціях. Це підхід змушує підлаштовуватися під референта, його знання та перекласти так щоб було зрозуміло. І хоча зазвичай цей підхід більше підходить для усного перекладу, це не означає, що його використання в письмовій літературі будь-якого дискурсу не доцільна.

Комунікативний підхід найкраще пояснює роль перекладача у перекладі, називаючи його посередником. Перекладач має досконально знати два тезауруси, тобто мови. Досконале знання мови дозволяє перекладачу швидко реагувати та правильно перекладати в будь-якій ситуації. Перекладач відповідає за зрозумілість, якщо читач читає переклад, і це не обов'язково художній, і все розуміє, то це означає, що перекладач зробив свою роботу якісно.

З вище написаного можна зробити висновок, що використання усіх трьох підходів необхідне для хорошого перекладу. Вмілий перекладач використовує їх навіть не задумуючись та не помічаючи. Це означає, що перекладач знає своє діло та йому важливо, щоб в кінці вийшов якісний продукт.

Тож, найправильніший варіант це використання всіх трьох підходів. Це допоможе зробити переклад більш адекватним та зрозумілішим для глядача. А це головна ціль будь-якого перекладача. Попри те що кінодискурс є окремим

типом дискурсу, він дуже схожий з художнім, що означає всі підходи будуть використовуватися за дуже схожою схемою, як у художньому дискурсі.

1.3 Історичний серіал в кінодискурсі та хронотопи притаманні кінодискурсу.

Кінодискурс є підвидом дискурсу, тому доцільно спочатку зрозуміти, що таке дискурс. Дискурс розуміється як сукупність процесу і результату, єдність тексту і контексту, інтегральне мисленнєво-комунікативне утворення. Він представлений двома формами: монологічною і діалогічною, в останній найбільше повно втілений інтерактивний характер мовної взаємодії [5:2]. За кордоном лінгвісти називають дискурсом усну спонтанну мову. З цього можна зрозуміти, що розуміння поняття дискурсу варіюється від країни з якої походить мовознавець. Єдиним поясненням цього є, що в деяких мовах одне й те саме слово має декілька значень та використовується по-різному в різних випадках.

Найбільш зрозумілим визначенням дискурсу та його відмінність від тексту вважається визначення Т.А. Дейка, також він вважається одним з перших фахівців у західноєвропейській лінгвістиці. Отже, він проводить досить чітку грань між поняттями «текст» і «дискурс»: «Дискурс — актуально проголошений текст, а «текст» — абстрактна граматична структура висловленого. Дискурс — це поняття, що стосується мови <...>, тоді як «текст» — це поняття, що стосується системи мови або формальних лінгвістичних знань, лінгвістичної компетентності».

Це визначення ідеально описує розбіжності між дискурсом та текстом в декількох словах. Саме це робить визначення найкращою дефініцією, бо інколи існують великі та довгі визначення з яких не можна зрозуміти геть нічого.

Щоб більше детально розібрати значення дискурсу літературознавці побудували багатоаспектну особистісно орієнтовану модель дискурсу У їх представленні типи дискурсу виступають як комунікативно-прагматичні зразки

мовного поводження, що протікають у визначеній соціальній сфері. Останні характеризуються набором деяких взаємозалежних змінних; до них відносяться:

- A. соціальні норми;
- B. ситуативний контекст:
 - a) місце,
 - b) час мовної події,
 - c) дистанція спілкування,
- C. соціальні відносини та ролі тих, хто спілкується;
- D. ступінь знайомства співрозмовників;
- E. склад учасників комунікації;
- F. рівень формальності.

Потрібно розуміти, що кожен дискурс відрізняється один від одного. У кожного є свої відмінності, щось, що притаманне лише певному дискурсу. Найкраще пояснює різноманітності видів дискурсу поняття «жанр». Жанр допомагає розрізняти різні дискурси та помічати відмінності притаманні певному дискурсу. Жанр одне з найстаріших понять у лінгвістиці, бо кожна стаття, книга чи будь-який інший витвір мистецтва має свій власний жанр. Жанр завжди був частиною дискурсу, але чіткої жанрової класифікації не існує. Жанрів багато, але найбільше має художній дискурс та кінодискурс.

Сучасний кінодискурс має настільки розлогу жанрову варіативність, що просто неможливо сказати, що фільм або серіал належить до одного жанру. З появою такого феномену, як кінокомікси стає все важче і важче надати чіткий жанр продукту. Зараз існують детективні серіали з елементами бойовиків, бо головний персонаж веде подвійне життя: вдень — адвокат, в ночі — захисник вулиць та своєрідний «месник».

До кінодискурсу належать фільми, серіали та мультики. І хоча мультики роблять з допомогою анімації, підготовка до них така сама, як і для фільмів та серіалів.

Кінофільм не можна чітко віднести до ряду мовних або немовних процесів. Це твердженням відповідає уявленню про креолізований текст. Поряд зі словесними засобами залучені й знакові: малюнки, фотографії, таблиці, схеми в структурі креолізованого тексту. У цьому випадку зображення задумане як невіддільна частина тексту.

Кінодискурс співвідноситься з поняттями «кінотекст», «кіномова» та «кіномовлення». Всі ці поняття мають особливості. Кіномова включає всі засоби виразності, що використовуються в мистецтві:

1. монтаж,
2. звук,
3. зображення,
4. план,
5. мова.

Кінотекст визначається як «значуща послідовність ланцюжка окремих кадрів».

Поняття «кіномовлення» є найбільш цікавим з лінгвістичної точки зору. С. Козлов вжив цей термін у своїй роботі у значенні висловленого тексту. Цей текст можуть висловлювати як герої фільму, так і голос за кадром [62:1].

То що ж може бути джерелом кіномовлення? Зазвичай це, те що пов'язане з кінотекстом та різними його видами, наприклад, сценарій або субтитри, які пишуть під час фільму для кращого розуміння.

Джерело кінопромови це — сценарій, тобто головна частина всього кінематографу. Без правильно та добре прописаного сценарію не буде якісного фільму, на який люди з задоволенням підуть і кіно, або серіалу на який глядачі вдома будуть чекати кожную нову серію. Чи вдалий вийшов фільм, чи серіал можна зрозуміти по тому чи є у фільму сиквели, і чи продовжений серіал на наступний сезон. Наприклад, одна з найвідоміших кінофраншиз «Форсаж» налічує 9 фільмів, а в травні 2023 вийде 10 фільм, серед серіалів також є такі приклади. Серіал «Надприродне» мав закінчитись на 5 сезоні, але через гарно

прописаний сценарій, глядачі закохалися в персонажів цього серіалу і він закінчився на цілих 10 років пізніше з 15 сезоном, а у 2022 році вийшов приквел цього серіалу під назвою «Вінчестери».

Отже, сценарій це основа будь-якого кінопроєкту і створюється він у декілька стадій.

Перший крок це подання літературної заявки. Режисер має правильно подати майбутній сюжет фільму, щоб зацікавити продюсера, який допоможе йому підписати контракт з компаніями-дистриб'юторами. Вони, виконуючи свої обов'язки, допоможуть зібрати команду для фільмування, оголосять кастинги для акторів та будь-якими іншими питаннями, які стосуються бюджету, реклами й так далі.

Наступний етап створення сценарії це прописання сцен фільму. Для цього сюжет та ідея мають бути готовими.

Далі починається робота над викладом та діалогами. В кіноіндустрії викладом називають невеликі абзаци між репліками, які допомагають акторам зрозуміти емоції персонажа, описуючи їх дії. Хоча інколи актори, особливо в серіалах, дозволяють собі певні «вольності». Вони роблять той чи інший рух не так як прописано в сценарії, бо коли грають персонажа, вони стають одним цілим з ним.

Наступний етап завершальний. Спочатку створюється робочий варіант сценарію, який використовують під час фільмування, після закінчення фільмування та дофільмування, яке притаманне сьогодні абсолютно кожному проєкту кіно, створюється остаточний сценарій. В ньому прописано усі сторонні звуки, павзи тощо. Саме цей останній варіант сценарію номінують на всесвітні кінопремії.

Фільми мають багато жанрів:

- ❖ мелодрама;
- ❖ комедія;
- ❖ мюзикл;

- ❖ детектив;
- ❖ бойовик;
- ❖ вестерн;
- ❖ історичний;
- ❖ анімаційний;
- ❖ кримінальний;
- ❖ фантастика;
- ❖ фентезі;
- ❖ документальний;
- ❖ пригодницький;
- ❖ воєнний;
- ❖ біографічний;
- ❖ трилер.

В наступних розділах ми розглянемо приклади хронотопів в кінодискурсі на прикладі історичного серіалу «Останнє Королівство», тож нас найбільше цікавить саме аспект історичного серіалу в кінодискурсі.

Історичний серіал розповідає про певний період історії однієї з країн нашої планети. Кожен серіал є різновидом жанру художнього кінофільму, так само й історичний серіал є жанром історичного художнього фільму.

Було визначено характеристики притаманні для історичного серіалу.

Перша група — це композиційно-мовні форми та система точок зору. До неї відноситься:

1. часова дистанція, з'єднання точок зору різних епох — минулого і сьогодення, або минулого давноминулого;
2. присутність, у тій або іншій формі, історичної довідки.

До наступної групи ознак відносять «сюжетну організацію», що включає такі категорії:

1. авантюризм, тобто зв'язок сюжетних подій з чужим світом і авантюричним часом;

2. ідею випробування героя;
3. кризову епоху як час дії роману (криза може бути політичною, культурною, моральною);
4. з'єднання тем (мотивів, сюжетних ситуацій) «війни і любові», тобто суспільного і приватного життя).

І остання група ознак історичного тропу це:

1. система персонажів, що містить зв'язок долі та позиції головного героя з мінливою історичною ситуацією;
2. обов'язкова присутність історичних персонажів;
3. наявність персонажів, протипоставлених один одному, як представників різних соціально-історичних сил.

Історичному жанру завжди були притаманні велика кількість архаїзмів та історичних реалій. Історичні реалії протиставляються реаліям сучасним, які вживаються в сучасній мові та позначають поняття, що існують в актуальний час. Науковці визначають сучасні й історичні реалії як історизми і неологізми: Історизми – слова на позначення позначають мертвих реалій, а неологізми — слова, на позначення реалії, виниклих в сучасний період.

Але не всі історичні реалії повністю зникли з ужитку. Досі існують деякі слова, які вживаються і зараз, хоча мають конкретний історичний підтекст. Отже, історичні реалії поділяються на:

1) вживані, які не втратили свою актуальність і досі використовуються у повсякденному житті;

2) невживані, які втратили свою актуальність, не використовуються у повсякденному житті, і щоб правильно зрозуміти їх значення потрібно мати словник архаїзмів, або знайти в інтернеті їхнє значення.

І. Дубініна запропонувала класифікацію, в основу якої покладено ознаку, визначальну для інтермедіального перекодування літературного твору в кінофільм, — ступінь абстрактності часопросторової моделі самого літературного першоджерела. Категорією для класифікації творів слугував

спосіб відображення в них історичної реальності. Отже, умовно літературні твори можна дослідниці поділяє на такі групи [17]:

- ❖ історично не локалізований (чи локалізований неточно) хронотоп;
- ❖ суто умовний хронотоп;
- ❖ реально-історичний хронотоп;
- ❖ моделювання «іншої» реальності.

Зазвичай у фільмах та серіалах історична правда переміщується з художнім задумом. Це робиться для того, щоб правильно подати глядачу певні характеристики епохи. В історичних серіалах, особливо тих, які розповідають про події, які були багато століть тому, обов'язково буде присутній художні елементи. Хоча в нас є деякі відомості про ту чи іншу певну історичну людину, про оточення не завжди відомо, тому можуть додати радників або воїнів, які не є історичними персонажами, а вигаданими.

Увесь задум тут уміщений у межі зображуваної епохи [50:56]. Широке використання історизмів у історичних серіалах узгоджується з традиційним положенням лінгвістики, згідно якому, саме жанр визначає систему композиційно-мовленнєвих форм тексту, способи його членування і зчеплення частин, природу художнього часу, особливості лексичної структури [50:56]. Жанрова-стилістична домінанта історичного серіалу — певні історичні події, тому жанрово маркована лексика такого серіалу розглядається дослідниками як лексика, що реалізує прагматичну спрямованість зазначеного жанру на художнє зображення історичного минулого певної епохи; лексика, що маркована часом чи «хронологічно маркована лексика», яка представлена в художньому тексті архаїзмами та історичними реаліями [50:56].

Хронотоп в історичному серіалі майже не відрізняється від хронотопу в історичному романі. Найбільше використовується соціально-історичний хронотоп в серіалах. Але також для історичних серіалів притаманні сюжетний, побутовий та топографічний хронотоп. Ми не повинні забувати, що серіали в цілому зазвичай також дуже добре описують психологічний хронотоп. Саме цей

хронотоп допомагає нам пізнати персонажів краще, зануритися в їхню історію, почати перейматися за них, співпереживати їм та відчувати будь-які емоції до них.

Ще один важливий хронотоп, що цікавий для розуміння історичного серіалу це хронотоп дороги. Цей хронотоп не схожий на інший, бо він немов течія самого простору. Дорога характеризує душевний стан героя, тому дорога дуже важлива, як і для книг, так і фільмів та серіалів. Дорога це ототожнення душі людини, дорогою персонаж зустрічає нових друзів та ворогів, бореться з долею, демонами свого єства. На дорозі персонаж може зустріти тварину, і чи через його дії, ми, глядачі, можемо зрозуміти його ставлення до оточення. Також вважається, що дорога це уособлення нашого життя. Ми починаємо свій шлях, свою дорогу без нічого, без друзів чи багатства, лише сім'я нас підтримує, хоча інколи навіть і членів нашої родини немає поруч, і дорогою ми отримуємо нові знання, нові знайомства, ми стаємо розумнішими, дорога нас змінюємо. Кінець дороги це вхід у потойбічне царство, нове життя у новому місці. Кажуть, що кінець однієї дороги це лише початок іншої. Хронотоп дороги один із найважливіших хронотопів не тільки в сучасній літературі кінематографії, він завжди був важливий, бо виражав душевний ріст персонажа.

Отже, в сучасному кінодискурсі, що розвивається кожної хвилини, головне це жанр. Жанри допомагають нам розрізнити настрій фільму чи серіалу та налаштуватися на певну атмосферу.

Історичний серіал є підвидом історичного художнього фільму. Він має ті самі характеристики та притаманності, як історичний фільм. Історичний фільм, також, схожий з історичним романом. Там розповідається про історичні події або епохи, але оскільки іноді точної інформації ми не маємо, в історичних фільмах та серіалах присутня художня вигадка, наприклад, персонажі, що не існували стають радниками, або наближеними до головних історичних персонажів.

Як і в книгах, у фільмах та серіалах присутні хронотопи. Вони відповідають за передачу емоцій та подій, що відбуваються навколо персонажів.

Через жанрову різноманітність сьогоденних серіалів, використовуються декілька хронотопів одночасно, щоб передати сенс та ідею, що заклали режисер та сценарист у свій сценарій.

Найпритаманніші хронотопи історичних серіалів це:

- соціально-історичний;
- сюжетний;
- побутовий;
- топографічний;
- психологічний;
- хронотоп дороги.

Висновки до розділу 1

1. Хронотоп, або часопростір це — те що пов'язує часові та просторові відносини у творі. Це основна складова будь-якого художнього твору, що допомагає створити всесвіт твору, описати все що оточує персонажів, власне персонажів та їх емоції. Також саме хронотоп допомагає нам пізнати героїв, як особистостей та почати відчувати емоції до них.

2. Перекладацькі способи відтворення одиниць художнього моделювання екранного хронотопу, що були розглянуті три: трансформаційний підхід, денотативний підхід і комунікативний підхід. Щоб отримати адекватний переклад, що буде цікаво та зрозуміло читати, найправильніше використовувати три підходи одночасно, а не обмежуватися лише одним.

3. Дискурс це — соціально обумовлена організація системи мови, а також визначені принципи, згідно з якими реальність класифікується і репрезентується (представляється) у ті або ті періоди часу. Дискурс історичного серіалу обумовлено дотриманням таких умов:

1) специфіка історичного конфлікту. Історичний конфлікт це те що продвигає сюжет вперед. Інтриги та війна приковує глядачів до екрана та підіймає зацікавленість;

2) внесок персонажа в історію. Роль персонажа в історичній перспективі. Дивитися серіал про історичного героя, який започаткував династію, чи був великим полководцем або політиком, набагато цікавіше ніж про вигаданого персонажа. Історичні постаті зацікавлюють та навіть з'являється бажання прочитати реальні історичні записи про цих людей;

3) відмінність кожної з історичних епох. Саме різноманітність традиції та розвиток людства протягом усієї історії нашого існування створює, якісь притаманні речі лише одній історичній епосі;

4) роль народу в історії. Народ в історичних серіалах є носієм історії: завдяки його зусиллям здійснюється перехід з однієї ступені історичного розвитку на іншу.

Історичні серіали допомагають нам ознайомитися з культурою, традиціями минулого, це зацікавлює та змушує чекати на нову серію. Також продумано прописаний сценарій грає найважливішу роль в зацікавленості людей до серіалу. Хронотоп є важливою складовою хорошого та якісного сценарію, що означає, що він є невіддільною частиною праці кожного сценариста.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖ- НЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ У СЕРІАЛІ «ОСТАННЄ КОРОЛІВСТВО» (СЕЗОН 4)

2.1. Принципи систематизації засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4)

Моделювання буває різним. Зараз цей термін використовується в майже кожній науці, і авжеж для кожної науки значення відрізняється. То що ж означає моделювання в лінгвістиці? Щоб розібратись в подальшому дослідженні цієї роботи важливо знайти відповідь на це питання. Але це буде непросто, бо багато різних науковців, які досліджували термін «моделювання» інтерпретували його по-різному.

В цьому нелегкому завданні нам допоможуть дослідницькі завдання роботи. Перш за все, ми ставимо перед собою певне завдання і під час вирішення цього завдання стає зрозуміло, що від нас потрібно. Ми звужуємо поняття «моделювання» до кінодискурсу та основної характеристики сценарію — хронотопу.

Загальне визначення моделювання — це вивчення явищ, процесів чи систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей. Отже, взявши якесь явище чи предмет можливо отримати декілька різних моделей, які будуть відрізнятися характеристиками, деталями тощо. За допомогою моделювання ми можемо розглянути та дослідити різні аспекти певного явища чи об'єкта, при цьому використовуючи різні способи, щоб більш конкретно дослідити явище чи предмет.

Але найбільше нас цікавить художнє моделювання, бо кінодискурс все ж має художнє підґрунтя. Художнє моделювання відрізняється від інших видів

тим, що має чуттєві характеристики. Існує два основних напрямів створення моделювання:

- за допомогою розумових абстракцій;
- за допомогою чуттєвого фактора.

Поєднання цих двох напрямів допомагає зробити моделювання, майже, ідеальним та правильним, що допоможе нам в надалі детально розібрати з поняттям та використанням хронотопу в кінодискурсі.

Художнє моделювання екранного хронотопу систематизується за категорійністю чи некатегорійністю. Граматична категорія в морфології — це система протилежностей ряду морфологічних форм з однорідним значенням. У граматиці категоріальні значення — це значення, які мають поняття інваріантного значення, характерне для граматичних класів і одиниць. Некатегоріальна семантика — це значення, подібне до категоричного граматичного значення (наприклад, значення модальності, часовості, аспектності тощо), але воно залишається поза межами, що виражає певне мовне значення.

Дуже важливо розрізнити категорійність та некатегорійність, бо для цієї роботи ці два поняття дуже важливі. Саме завдяки цим поняттям можливо правильно розрізнити та побачити хронотоп в реченні. Також, ці поняття займають вагоме значення в лінгвістиці та становлять основу мову.

Сценарії фільму зазвичай використовують розмовний вид мови, через що інколи немає чіткої граматичної структури в фразі. Але це не означає, що категорійність чи некатегорійність структур використаних в мові зникає. Вони все ще присутні, хоча їх важче помітити.

Було досліджено та доведено, що категорійність та некатегорійність схожі на прямі та непрямі значення. Це означає, що категорійність, як і пряме значення завжди явні. Їх легко помітити та розрізнити. А от некатегорійність, може бути як і явною, так і неявною, що відповідає характеристикам непрямого значення. Різні науковці у своїх роботах зазначали, що неявні значення мають більше змі-

сту у своїх висловах, ніж явні граматичні конструкції. Неявна мова може розглядатися як економічний спосіб відображення нелінгвістичного змісту (наприклад, вираження часових значень фразами *after the theatre, since the fifth form* тощо).

Категорійні значення граматичних форм не збігаються в різних мовах. Саме тому важливо знати граматичні конструкції прийманні мовам, які використовуються під час аналізу. Англійська мова є аналітичною мовою, що полегшує розуміння граматики в цій мові. Більшість граматичних структур англійської мови мають сталі конструкції, тому їх легко ідентифікувати.

До некатегорійних засобів реалізації категорії часу належать такі лексичні засоби, як прислівники, які дослідники пропонують диференціювати як типові та прототипові елементи, *as never before, usually, now, often, ever, since, etc.* [8].

Прислівники це одна з тих частин мови, яку чомусь не часто помічають в реченні, але вони усюди. Важливість прислівників полягає у тому, що вони є майже в кожному реченні та допомагають ідентифікувати дію, що відбувається в реченні. Ця частина мови допомагає нам зрозуміти, коли відбувається ця подія, чи важлива вона для персонажів, як швидко її потрібно виконати, чи відбувається ця подія на постійній основі чи є лише одноразовою дією, яка більше ніколи не відбудеться. Саме прислівники допомагають влучно творити хронотопи в книгах, сценаріях та навіть в повсякденному житті. Вони наші вказівники, які допомагають зрозуміти подію, що відбувається. А на прикладі історичного серіалу можна зрозуміти, що саме завдяки прислівникам в реченнях, персонажі можуть розгадати таємниці та врятувати своє життя, або навіть країну.

Якщо, ми говоримо про категорійність та некатегорійність, то потрібно пригадати що таке принципи функціональної граматики та поняття функціонального семантичного поля. Абсолютно кожна граматична категорія це — ядро, або так званий центр, а от некатегорійні значення — це периферія. Як і будь-який феномен лінгвістики, це поняття має свою власну граматичну структуру:

- 1) центр, де зібрані специфічні ознаки граматики, а не лексики;
- 2) периферія, де представлені ознаки і граматики, і лексики.

Ядро — це основа граматичної системи, де зібрані найбільш регулярні та узагальнені категорії (наприклад, у нашому випадку ця граматична категорія часу), які широко протиставляються окремим лексичним значенням певних слів приналежності до периферії (наприклад, «категорійний» та «некатегорійний» означає засоби реалізації категорії часу).

Ця структура допоможе нам надалі проаналізувати хронотоп у четвертому сезоні серіалі «Останнє королівство» та виявити особливості граматики, тобто категорійні значення — центр та некатегорійні значення — периферію.

Окрім категорійних та некатегорійних засобів вираження категоріальних значень, які є основою функціональної граматики та які важливі для цієї роботи, в лінгвістиці утворилася концепція типових та прототипних елементів, що впливають один з одного: «тип → центр → прототип». Часто терміни «типовий» та «центр» плутають між собою, або використовують, як синоніми, хоча це абсолютно неправильно. Обов'язково розрізняти їх, бо ці слова використовуються для опису різних типів «центральності» та «типології». Термін «тип» може бути використаний для опису найбільш частих значень певного слова чи словосполучення [61:42].

У мові існує безліч різних засобів, які служать для реалізації філософської категорії часу, які поділяються на граматичні та лексичні. Науковці віднесли до граматичних засобів реалізації цієї категорії:

- на морфологічному рівні — категорія вербального часу;
- на синтаксичному рівні — категорія речення, категорія дієслівної форми;
- на лексико-синтаксичному рівні — зареєстровані часові групи, що складають категорію номінальної темпоральності.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зрозуміти, що розмежування понять категорійність та некатегорійність грає велику роль у створенні хронотопу та принципах систематизації його в сценарії. Ми дізналися, що є два способи моделювання почуттєвий та розумовий. Також було доведено, що систематизація

засобів художнього моделювання екранного хронотопу відбувається за категорійністю чи некатегорійністю. Було визначено, що граматичні категорії мають свої власні структури. Важливою виявилася граматична структура мовлення, яка складається з центру та периферії. Центру притаманні лише специфічні ознаки граматики. Периферія відповідає за граматичні ознаки та лексичні.

2.2 Принципи побудови структурної ієрархії засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4)

Під час дослідження лексики, яку взято за приклад з серіалу «Останнє королівство» (сезон 4) було виявлено іменникові, прикметникові та прислівникові номінації часу. Всі групи були поділені з урахуванням парадигм та інших відношень. Кожне значення слова має особливе парадигмальне відношення, притаманне лише йому, а також ознаки сполучуваності з іншими словами, які відображаються на семантичній структурі слова.

Під час опису **іменникової** групи зі значення часу було виявлено, що цей клас іменників — це семантично однорідна група слів у межах певної частини мови, що бере участь у вираженні цієї лексико-граматичної, синтаксичної категорії та характеризується здатністю вживатись або не вживатись у певних формах слів за певних умов, приєднуватись чи не приєднуватись до певних класів слів інших частин мови. Іменник — це частина мови, яка супроводжує нас усюди, а також саме іменників найчастіше найбільше в реченнях. Іменники, які означають час допомагають зрозуміти, коли відбулася дія і ким вона зроблена. Такі іменники вказують на період доби в більш конкретних проміжках часу. Але інколи такі іменники можуть використовуватись геть в неозначеному сенсі. В історичних серіалах, де показують бої та облоги, як персонажі їх планують, такі іменники дуже важливі. Ті люди не знали, як довго вони проживуть, усвідомлюючи, що наступного дня можуть загинути на полі бою, тому іменник

«tomorrow/завтра» мав для давніх людей велике значення. Цей іменник впливає на світогляд персонажа, а саме це дозволяє утворитися хронотопу.

На основі аналізу четвертого сезону серіалу «Останнє королівство», використовуючи класифікацію М. Сеніва [47:57-59] та Н. Панчишиної [37:230], можна дійти висновку, що в четвертому сезоні «Останнього королівства» можна знайти такі лексико-семантичні групи іменників і філософські розряди часу іменника та реалізованого словосполучення:

1. номінації точних відрізків часу, наприклад: *month, etc.*
2. номінації невизначених часових відрізків, наприклад: *time, etc.*
3. номінації частин доби: *day, night, etc.*;
4. номінації періодів часу для певного моменту: *tomorrow, etc.*;
5. номінації осіб за віком: *babe, girl, etc.*;
6. номінації, часова визначеність або невизначеність яких залежить від контексту: *lifetime, etc.*

Під час дослідження **прикметників** стало чудово зрозуміло, що це частина мова, яка змінюється за видом, числом та відмінком, зазвичай виступає в ролі означення в реченні або є частиною іменного складеного присудка. Також ця частина мови відповідає на запитання «який» та «чий» українською, англійською ми маємо питання «which» та «whose». Головним завданням прикметника це означувати особливості, характеристики або рамки часу в якій відбувається дія. Характеристики часу, які має прикметник важливі для нас, бо вони показують час. Нас цікавить поняття часу, і це поняття утворює власні лексико-семантичні групи, які ми зараз і розглянемо.

Отже, класифікація прикметників в четвертому сезоні серіалу «останнє королівство» така:

1. минула дія: *past; last, etc.*;
2. майбутня, наступна дія: *future, next, etc.*
3. дія в момент, що описується: *now, etc.*;
4. ознака пір доби: *night, day, etc.*

Крім вище зазначених прикметників, в тексті сценарію можна знайти прикметники, які завдяки змісту змогли набути часового значення в контексті певних сцен. Це розповсюджений феномен, бо хронотоп прихований майже в кожному слові та від сцени може змінювати значення слова.

1. місце розташування в часі: *late, early; last;*
2. невизначеність тривалості: *short; long.*

Також були утворені лексико-семантичні групи за допомогою числівників *the first, etc.* та займенникових прикметників:

- *Another*
- *Next*
- *Each, etc.*

Також існують порядкові числівники та займенникові прикметники, але з ними не все так просто. Річ у тім що немає чітких та однакових думок про ці види прикметників. Лінгвісти теоретики розділилися на два, так звані, табори. Наприклад, І. Вихованець, К. Городенська та А. Безпояско вважають, що прикметники потрібно ділити за характером ознаки на якісні та відносні, не забуваючи розрізняти займенникові та порядкові прикметники [3:99-100; 10:138; 11:162-165]. А от, І. Білодід, В. Горпінич та М. Леонова запропонували класифікацію прикметників залежно від типу ознаки, що закладена у семантиці слова, на чотири групи:

- якісні,
- відносні,
- присвійні,
- порядкові [6: 150-151; 15: 98-99; 29:115].

Вважається що, порядкові числівники це відносні прикметники.

Прислівники, що означають час та які використовуються для позначення часу, також були знайдені під час аналізу четвертого сезону серіалу «Останнє королівство». Прислівник — це незмінна самостійна частина мови, що виражає

ознаку дії, стан предмета або ознаку якості та відповідає на питання «*як?*», «*де?*» «*звідки?*», «*наскільки?*», «*якою мірою?*» українською мовою, а англійською «*as?*», «*where?*», «*as far as?*», «*to what extent?*»

Як показало дослідження, саме прислівників найбільше нараховується в сценарію до четвертого сезону серіалу «Останнє королівство». Ми знайшли такі групи:

- Прислівники локалізації дії;
- Прислівники обмежень дії;
- Частотні прислівники.

Прислівники локалізації дії допомагають нам зрозуміти, коли відбувалася дія, а саме конкретний час, і чи відбулася ця дія взагалі. Найвідоміші прислівники цієї групи це заперечний прислівник «*never*» та невизначений прислівник «*ever*».

В тексті були ж віднайдені наступні прислівники локалізації дії:

- a. прислівники, що вказують на співвіднесення дій у часі, на порядок перебігу дій: *first, before, then, after*;
- b. прислівники із зазначенням часових відносин (одночасності) без зазначення порядку дії: *then*;
- c. прислівники, що співвідносять дію з теперішнім часом: *today, now, just*; прислівники наближення дії до моменту мовлення: *just, recently*;
- d. прислівники, що позначають час незалежно від точки його відліку, приписують дію певному часу в межах доби: *night, day*;
- e. прислівники, що передбачають час, вказуючи час дії щодо часу, вже встановленого: *late*.

Прислівники дії — це прислівники, що описують часові рамки дії. Тобто вони показують, коли почалася дія, коли закінчилися, скільки її тривалість, або необмеженість дії в часі.

1) прислівники тривалості дії:

- ❖ *for a long time*,

- ❖ *for a long period,*
- ❖ *for a certain time,*
- ❖ *long ago*
- ❖ *for a short time,*
- ❖ *for a short period,*
- ❖ *for a moment;*

- 2) прислівники обмеження дії щодо її закінчення: *until then, so far;*
- 3) прислівники, що вказують на час, який безпосередньо настає після згадування певного факту або з якого починається дія: *now, immediately;*
- 4) прислівники обмеженої тривалості дії: *meanwhile;*
- 5) прислівники *already, still*, які передбачають певну тривалість дії, пов'язану з її повнотою або неповнотою.

Прислівники частотності — це прислівники:

- ✓ sometimes,
- ✓ from time to time,
- ✓ often,
- ✓ not often,
- ✓ usually,
- ✓ every day,
- ✓ daily,
- ✓ constantly,
- ✓ uninterrupted
- ✓ always,

Такі прислівники вказують на узагальнену, повторювану дію в необмеженій множинності.

Проаналізувавши сценарій четвертого сезону серіалу «Останнє королівство», можна зробити висновок. Найбільше в тексті використовуються прислівникові лексико-семантичні групи, яких вдалося проілюструвати всі три та підгрупи кожного виду. На другому місці іменникові лексико-семантичні групи, де

було розкрито шість видів. На останньому місці виявились прикметникові лексико-семантичні групи, через неоднозначність певних термінів та не існування конкретних класифікацій порядкових числівників та займенникових прикметників. Також ми довели, що використання іменників, прикметників та прислівників важливе для розуміння часу певної події та допомагають зробити хронотоп чітким та зрозумілим.

2.3 Способи системно-структурної класифікації засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4)

Щоб провести перекладацький аналіз засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4), була створена системно – структурна класифікація засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4). Систематизація лексем та словосполучень у семантичні поля необхідна для визначення груп.

Семантичне поле засобів художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4) постає перед нами таким:

1. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події. (74 %) Група поділяється на такі субгрупи:

1.1 Моделювання зв'язків екранного хронотопу (14 %), у тому числі:

1.1.1 Моделювання зв'язків екранного минулого та екранного теперішнього (6 %), наприклад: *enough* (TLK: URL); *while* (TLK: URL); *when* (TLK: URL); *never* (TLK: URL); *always* (TLK: URL); *I did not keep myself alive in that hole* (TLK: URL);

1.1.2. Моделювання зв'язків екранного минулого, екранного теперішнього і екранного майбутнього (5 %), наприклад: *as long as* (TLK: URL); *never* (TLK:

URL); ...*should you not return, I will ensure...* (TLK: URL); *Let her return...* (TLK: URL); *To defend our kingdom, we must choose a ruler...* (TLK: URL);

1.1.3. Моделювання зв'язків екранного теперішнього і екранного майбутнього (3 %), наприклад: ...*that as long as I hold the Mercian throne* (TLK: URL); *If I make the fire...* (TLK: URL); *If this fails...* (TLK: URL);

1.2. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного майбутнього (23 %), наприклад: ...*when we are prepared and have the best chance of victory!* (TLK: URL); *On horseback, she must have been here first.* (TLK: URL); *And that yours is the first head they will take.* (TLK: URL); *And that's what makes what I have to say even more difficult.* (TLK: URL); *No, but soon, once the peace is secure.* (TLK: URL); *We will ride to Winchester and raise an army.* (TLK: URL); *Whatever I take will one day be yours.* (TLK: URL); ... *it will leave a path open for you.* (TLK: URL); *I will speak for I have nothing else to lose!* (TLK: URL); *We will betroth the Lady Aelfwynn to the successor and seal the bond between our lands.* (TLK: URL); ...*who will stand shoulder to shoulder with our neighbors in Wessex.* (TLK: URL); *I will remain chaste.* (TLK: URL); *Reputation will come.* (TLK: URL); *Lord King, the heart of Wessex will be burnt to ashes.* (TLK: URL); *I have given instructions that we will fight Cnut on our terms...* (TLK: URL); ...*he will string me up in the marketplace!* (TLK: URL); ...*you will find a man you trust to kill you softly.* (TLK: URL); *There's a danger dishonorable hands will try to grasp her.* (TLK: URL); *We will ride into Mercia in a fury and will force them to a battle place where we have the advantage.* (TLK: URL); *If the Lady Aethelflaed throws herself into the path of the Danes, it will leave a path open for you.* (TLK: URL); *Injured or not, Aethelred will be held to account for abandoning Mercia.* (TLK: URL); *But now you will have to do.* (TLK: URL); *And should you not return, I will ensure they speak of your honor through the ages.* (TLK: URL);

1.3. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного минулого (20 %), наприклад: *My children were taken from me...* (TLK: URL); *He lost*

half his men... (TLK: URL); ...my fighting days are over... (TLK: URL); Whose father was unfairly shamed... (TLK: URL); ...since he was taken from her arms... (TLK: URL); His journey in this world has ended. (TLK: URL); It was his job to save you... (TLK: URL); Perhaps I should have accepted it all with good grace. (TLK: URL); Your actions have caused chaos... (TLK: URL); We were in wait for the King. (TLK: URL); Yet you gave what was most precious to you to the Mercian people. (TLK: URL); It was no sacrifice, no blood was spilt. (TLK: URL); You did not make your sacrifice alone. (TLK: URL); God worked through you, Uhtred. (TLK: URL); The babe was made by Cnut, but Cnut's fallen. (TLK: URL); But then you chose to be part of a disturbance in the town. (TLK: URL); More than once you have taken it upon yourself to interpret my wishes in a way that I find unchristian. (TLK: URL); No violence has been ordered. (TLK: URL); Your sister has thrown herself into the lion's mouth. (TLK: URL); You said the Lady Aethelflaed had withdrawn there for reflection? (TLK: URL);

1.4. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного теперішнього (17 %), наприклад; Now you could play peacemaker yourself. (TLK: URL); If we leave now, we should make it to the monastery by nightfall. (TLK: URL); But now you will have to do. (TLK: URL); I am Mercian... (TLK: URL); She is the ruler Mercia requires! (TLK: URL); ...the gods are with you... (TLK: URL); He is at heart a boy... (TLK: URL); King Edward sends you this message of intent! (TLK: URL); He wants to destroy us... (TLK: URL); I suggest you find the stomach to fight. (TLK: URL); Rule the sword and rule the land. (TLK: URL); Stop this nonsense! (TLK: URL); That's what eats at him. (TLK: URL); Your men look like ragged dogs in need of meat and we have plenty. (TLK: URL); Lady, you are Edward's kin. (TLK: URL); Uhtred Ragnarson is in Aegelesburg. (TLK: URL); As a sister, I am defiant, but as a daughter of Alfred, I am just doing my duty. (TLK: URL);

2. Поняття, у яких прямо чи непрямо відображена категорія хронотопу (17 %), зокрема: Just a man who's seen enough conflict in Mercia. (TLK: URL); You are clearly waiting to deliver bad news. (TLK: URL); More than once you have taken

it upon yourself... (TLK: URL); So unless you want to end up rotting... (TLK: URL); He lost half his men in the most recent assault. (TLK: URL); Oh, I think my fighting days are over, Uhtred. (TLK: URL); Her daughter she sees occasionally... (TLK: URL); She is young to take on such a burden. (TLK: URL); Groups are forming as the ravens circle. (TLK: URL); You must be her brother whose late entry into battle helped us prevail. (TLK: URL); In future, advise me better in whom we place our trust. (TLK: URL); With a few more men, we would stand a chance. (TLK: URL); Perhaps I should have accepted it all with good grace. (TLK: URL); As ever, the gods are with you. (TLK: URL); Yet you gave what was most precious to you to the Mercian people. (TLK: URL); Say it, Lady Aethelflaed, so that we may witness your oath. (TLK: URL); We are too few to pass a decision! (TLK: URL);

3. Мовні засоби моделювання плину часу на екрані (6 %), зокрема: *I am Uhtred, son of Uhtred... was born a Saxon... (TLK: URL); Oh, I think my fighting days are over, Uhtred. (TLK: URL); Whatever I take will one day be yours. (TLK: URL); We can only sustain these attacks from the Scots for so long. (TLK: URL); I swear... that as long as I hold the Mercian throne, I will remain chaste. (TLK: URL); So unless you want to end up rotting on a slave ship... (TLK: URL);*

4. Мовні засоби, що номінують періоди часу (3 %), зокрема: *If we leave now, we should make it to the monastery by nightfall. (TLK: URL); Oh, I think my fighting days are over, Uhtred. (TLK: URL); Whatever I take will one day be yours. (TLK: URL).*

Отже, провівши дослідження було виявлено 4 семантичних груп, які переважають в засобах художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Деякі з них діляться на підгрупи. Як показало дослідження саме мовні засоби, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події використовуються найчастіше під час формування хронотопу. Аж 74 % усього аналізованого матеріалу мають ці мовні засоби. Але це і не дивно, бо ця група має свої підгрупи, які майже всі мають значний відсоток використання.

Щоб побачити результати нижче будуть надані таблиці та рисунок, які наочно продемонструють результати аналізу.

Таб. 2.1

Мовні засоби художнього моделювання екранного хронотопу	Відсоток
<u>1. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події.</u>	<u>74 %</u>
1.1 Моделювання зв'язків екранного хронотопу	14 %
<u>1.1.1 Моделювання зв'язків екранного минулого та екранного теперішнього</u>	<u>6 %</u>
<u>1.1.2. Моделювання зв'язків екранного минулого, екранного теперішнього і екранного майбутнього</u>	<u>5 %</u>
<u>1.1.3. Моделювання зв'язків екранного теперішнього і екранного майбутнього</u>	<u>3 %</u>
1.2. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного майбутнього	23 %
1.3. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного минулого	20 %
1.4. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного теперішнього	17 %
<u>2. Поняття, у яких прямо чи непрямо відображена категорія хронотопу</u>	<u>17 %</u>
<u>3. Мовні засоби моделювання плину часу на екрані</u>	<u>6 %</u>
<u>4. Мовні засоби, що номінують періоди часу</u>	<u>3 %</u>

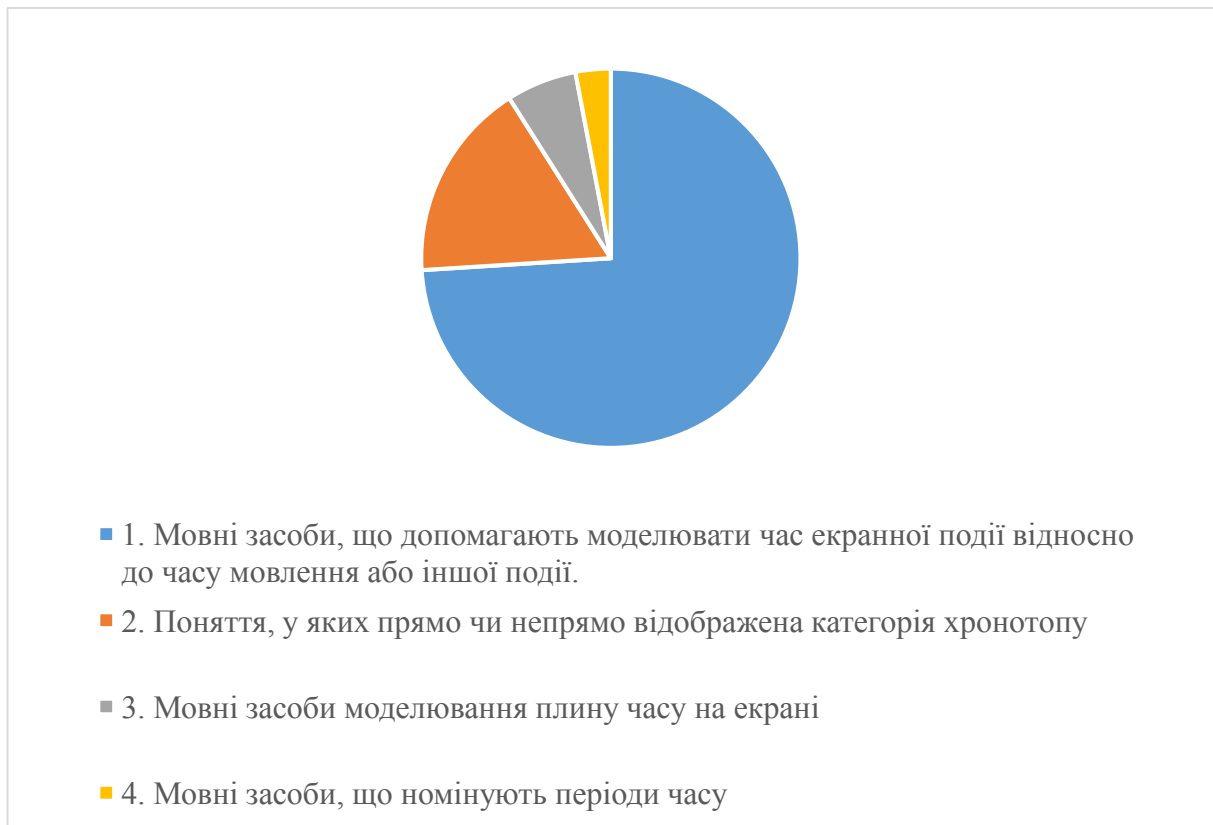

Рис. 2.1 «Мовні засоби художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»»

З допомогою наданих вище таб. 2.1 та рис. 2.1 «Мовні засоби художнього моделювання екранного хронотопу» можна визначити, які мовні засоби художнього моделювання хронотопу використовується найчастіше в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Найбільше відсотків мають мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного майбутнього, в них 23 %. Це показує, що персонажі історичних серіалів багато думають про майбутнє. Це виявляється під час обговорень майбутніх союзів з сім'ями та під час обговорень військових стратегій.

Наступна підгрупа це мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного минулого. Їх було знайдено 20 % в проаналізованому матеріалі, що показує нам важливість минулого для людей, які жили в ті часи. Деякі конфлікти

були розпочаті десятки років тому, і правителі берегли ці історії, щоб розповісти їх в майбутньому та щоб наступники розуміли причину, чому війна розпочалася.

Найменше відсотків з цієї групи має підгрупа мовних засобів, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події. Їх лише 14 % було знайдено, хоча це єдина із підгруп, яка теж має різні підгрупи.

Наступна група, хоча і має лише 17 %, займає друге місце серед найбільш використаних мовних засобів художнього моделювання хронотопу в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Це група мовних засобів, у яких прямо чи непрямо відображена категорія хронотопу. Ця група містить дуже різні способи вираження хронотопу в сценарії через присутність мовних одиниць та засобів, які непрямо відображають час. Такі слова присутні усюди, але їх непросто помітити. На нашу думку, такі вирази допомагають гарніше оформити речення або фразу, і не насичувати вказівниками часу текст.

Потім іде група мовних засобів моделювання плину часу на екрані. Ця група має 6 %.

На останньому місці мовні засоби, що номінують періоди часу, лише з 3 %.

Завдяки цьому аналізу, ми зможемо визначити ядро та периферію засобів художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство».

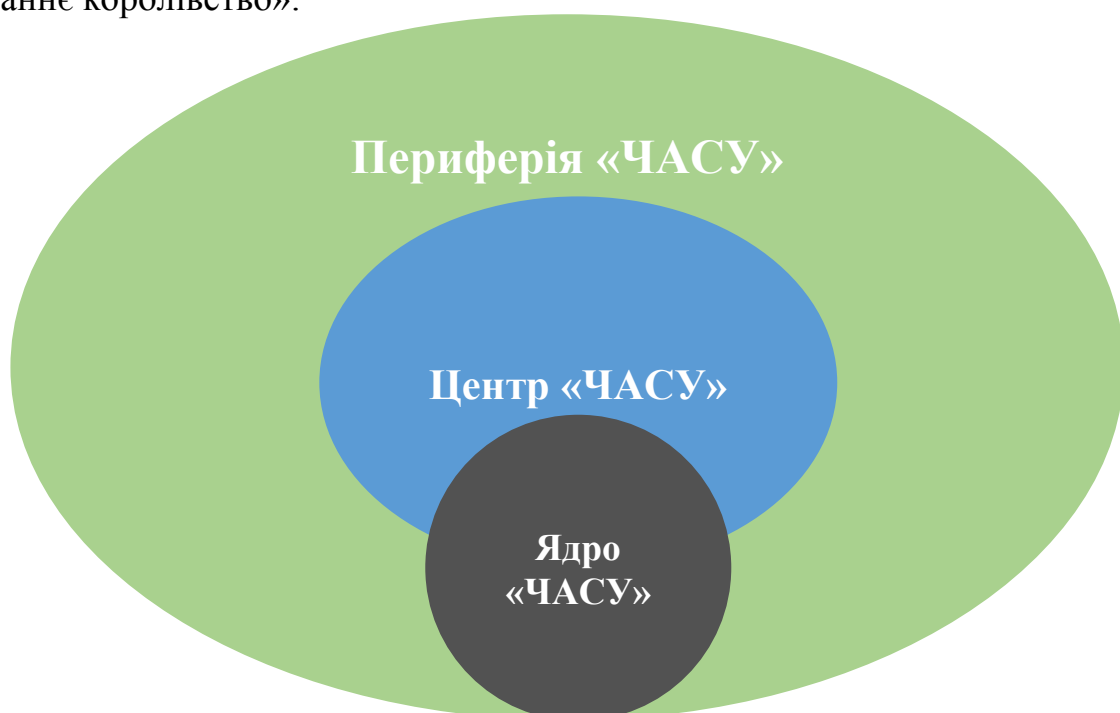

Рис. 2.2. «Ядро та периферія засобів художнього моделювання екранного хронотопу у 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»»

Як показано на рис 2.2. «Ядро та периферія засобів художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство»», ядро лексико-семантичного поля «Час» у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» складається з мовних виразів абстрактного та відносного значення. А от засоби з конкретним значенням становлять центр і периферію «Часу». Це означає, що час зазвичай описують абстрактно, без певних рамок, бо персонажі з історичних серіалів бувають невпевненими у своєму теперішньому та майбутньому через ряд різних перешкод у їхньому житті. Центр та периферія відповідають за більш конкретні проміжки часу, але їх не достатньо багато в історичних серіалах. Зазвичай, це уривки, де розповідається про минуле, або заплановане майбутнє, яке точно відбудеться. Ще один приклад конкретного часового відрізка, який використовують в історичних серіалах — це теперішнє, яке відбувається в дану секунду. Його рідке використання базується на важливості майбутнього та минулого для людей, які жили в часи битв та воєн. Їхньою головною метою було забезпечити майбутнє, тому використання теперішнього лімітоване.

Крім, вище зазначених аналізів був також проведений структурний аналіз засобів художнього моделювання екранного хронотопу в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Цей аналіз показав, що категорію часу представлено на трьох рівнях:

1. Речення
2. Словосполучення
3. Лексема (слово).

Це означає, що хронотоп може бути в тексті чи сценарії усюди. На рівні лексем хронотоп помітити досить легко. Слова, що відповідають за характеристики часу, зазвичай, помітні після першого прочитання матеріалу. Хоча, у випадку з неявними мовними засобами буває складніше, бо зрозуміти відразу що те

чи певне слово представляє час, яке, на перший погляд, ніяк не пов'язане з часом, не таке вже і легке завдання. Але саме слова є найрозповсюдженішою одиницею репрезентації категорії часу в проаналізованому матеріалі.

Словосполучення, які характеризують час нам відомі. Ми часто використовуємо їх в особистому житті, коли вказуємо на певний період час, наприклад, цього вечора, наступного дня тощо. Було визначено, що словосполучення містять трохи менше половини від аналізованого матеріалу. Але знов же таки, неявні мовні засоби зустрічаються серед і словосполучень. Так само як і в випадку з лексемами, їх непросто помітити та ідентифікувати, що вони вказують саме на час, або інші характеристики пов'язані з часом.

Речення, що репрезентують час досить рідко використовуються. Причина цього криється в ємкості значення одного речення та можливого перевантаженні смислового значення. Довгі та складні речення, які перенасичені зворотами та складеними частинами не можуть передати лише значення часу. Тому, коли ми говоримо про речення потрібно розуміти, що вони короткі та зазвичай складаються лише з декількох слів.

Використання неявних мовних засобів в реченнях, як одиниці репрезентації часу неможливе. Лише короткі, чіткі та прості речення можуть характеризувати час.

Нижче наведені приклади усіх трьох рівнів репрезентації категорії часу, що були представлені в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» та їх відсоток використання в проаналізованому матеріалі сценарію.

1. На рівні речення (3 %): *Groups are forming as the ravens circle. Stop this nonsense! Withdraw!*
2. На рівні словосполучення (40 %): *one day, fighting days, by nightfall, etc.*
3. На рівні лексем (57 %): *day, lifetime, future, etc.*

Результати цього дослідження представлені у вигляді таблиці та рисунку нижче.

Таб. 2.2

Рівень категорії часу	Відсоток
Речення	3 %
Словосполучення	40 %
Лексема	57 %

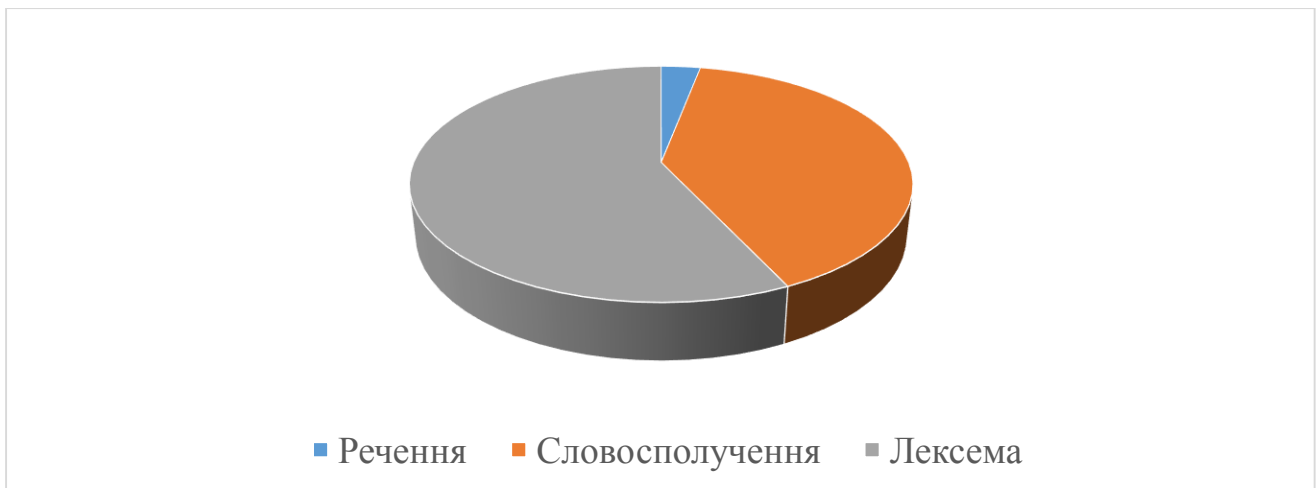

Рис. 2.3 «Три рівні репрезентації категорії часу в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство»»

Цей аналіз підтверджує вище описані явища. Найбільше використовується лексема, як рівень категорії часу. В четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» 57 % категорії часу виражені словом. Друге місце посіли словосполучення зі своїми 40 %. Найменше використовуються речення, як категорія часу. Їх знайдено в проаналізованому матеріалі, лише, 3 %.

Отже, ми провели декілька аналізів, за допомогою яких склали структурно-системну класифікацію засобів художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Ця класифікація допомогла нам визначити відсоток мовних засобів, що допомагають моделювати час на екрані, у яких прямо чи непрямо відображена категорія хронотопу, моделювання плину часу на екрані та що номінують періоди часу. Завдяки цьому аналізу нам вдалося визначити ядро, центр та периферію засобів художнього моделювання.

Крім цього, було здійснено структурний аналіз засобів художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство».

Висновки до розділу 2

1. Художнє моделювання екранного хронотопу відбувається за допомогою понять категорійності та некатегорійності. Категорійність та некатегорійність дуже важливі для створення хронотопу та принципів його систематизації в сценарії. Є два способи моделювання почуттєвий та розумовий. Систематизація засобів художнього моделювання екранного хронотопу відбувається за категорійністю чи некатегорійністю. Граматичні категорії мають свої власні структури. Важливою для нас виявилася граматична структура мовлення, яка складається з центру та периферії. Центр — це специфічні ознаки граматики, а периферія відповідає не лише за граматичні ознаки, а й лексичні.

2. Проаналізувавши сценарій четвертого сезону серіалу «Останнє королівство», можна зробити висновок. Найбільше в тексті використовуються прислівникові лексико-семантичні групи, яких вдалося проілюструвати всі три та підгрупи кожного виду. На другому місці іменникові лексико-семантичні групи, де було розкрито шість видів. На останньому місці виявились прикметникові лексико-семантичні групи, через неоднозначність певних термінів та не існування конкретних класифікацій порядкових числівників та займенникових прикметників. Також ми довели, що використання іменників, прикметників та прислівників важливе для розуміння часу певної події та допомагають зробити хронотоп чітким та зрозумілим.

3. Мовні засоби художнього моделювання в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» поділені на 4 групи. Всі результати дослідження представлені в таблицях 2.1, 2.2 та рисунках 2.1 «Мовні засоби художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»», 2.2 «Ядро та

периферія засобів художнього моделювання екранного хронотопу у 4 сезоні серіалу «Останнє королівство», 2.3 «Три рівні репрезентації категорії часу в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події складають 74 % усього аналізованого матеріалу. Також, ця група має свої підгрупи. Найбільше мають відсотків мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного майбутнього, в них 23 %. Наступна підгрупа це мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного минулого. Їх було знайдено 20 % в проаналізованому матеріалі. Найменше відсотків з цієї групи має підгрупа мовних засобів, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події. Їх лише 14 % було знайдено, хоча це єдина із підгруп, яка теж має різні підгрупи. Група мовних засобів, у яких прямо чи непрямо відображена категорія хронотопу має 17 %. Потім іде група мовних засобів моделювання плину часу на екрані. Ця група має 6 %. На останньому місці мовні засоби, що номінують періоди час, лише з 3 %. Наступний аналіз, що було проведено, це структурний аналіз засобів художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Найбільше використовується лексема, як рівень категорії часу. В четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» 57 % категорії часу виражені словом. Друге місце посіли словосполучення зі своїми 40 %. Найменше використовуються речення, як категорія часу. Їх знайдено в проаналізованому матеріалі, лише, 3 %.

РОЗДІЛ 3

СЕРІАЛ «ОСТАННЄ КОРОЛІВСТВО» ЯК ІСТОРИЧНИЙ КІНОДИСКУРС: ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЕКРАННОГО ХРОНОТОПУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1 Застосування трансформаційного, денотативного та комунікативного підходів для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4)

Засоби художнього моделювання екранного відтворюються на українську за допомогою трьох підходів: трансформаційного, денотативного та комунікативного. Розпочнемо наш аналіз з трансформаційного підходу. Під час нього ми за допомогою перекладацьких трансформацій змінюємо лексичні та граматичні одиниці з мови оригіналу на мову перекладу, в нашому випадку мовою оригіналу є англійська, а мовою перекладу українська.

(71) *I did not keep myself alive in that hole in the ground to watch your men get fat here while the Saxons grow stronger.* (UE, URL) – Не для того я вижив у тій дірі в землі, щоб дивитися, як твої люди жиріють, поки сакси стають сильнішими.

При перекладі цього прикладу були використані ряд трансформацій, щоб переклад був адекватним. Наприклад, ми додали до перекладу «Не для того», щоб показати незадоволеність персонажа діями іншого героя. Вираз «keep myself alive» притаманний для англійської мови 9 століття, але нині вже не використовується. Глядач під час перегляду не має часу зосереджуватись на важких конструкціях мови, саме тому цей вираз було перекладано одним словом «вижив», використавши конкретизацію. Також в цьому реченні були використані граматична заміна та модуляція.

Згідно з денотативним підходом процес перекладу це не просто заміна з мови оригіналу на мову перекладу. Процес використання цього підходу складається з трьох пунктів, які ми розглянемо на представленому нижче прикладі.

(80) *I swear... that as long as I hold the Mercian throne, I will remain chaste.*
(UE, URL) – Присягаюся... що поки я правителька Мерсії, то буду незайманою.

Отже, першим, що ми зробили, так це прочитали речення в оригіналі англійською мовою. Далі ми визначили, що є референтом повідомлення цього речення. А тоді переклали його спираючись на референта. Головною відмінністю від трансформаційного підходу це те що переклад залежить від визначення перекладачем референта. У прикладі ми бачимо присягу героїні стати правителькою та прийняти трон Мерсії, окрім цього вона зазначає, що буде «чистою», доки правитиме. Визначивши референт ми отримуємо вищевказаний переклад речення.

Останній підхід для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство» комунікативний. Під час використання цього підходу використовуються мовні тезауруси.

(30) *Lady, you are Edward's kin. If I disobey him, he will string me up in the marketplace!* (UE, URL) – Леді, ви родичка Едуарда. Якщо я не підкорюся йому, він повісить мене на ринку!

Для правильного використання цього підходу потрібно добре оперувати двома мовними тезаурусами, а саме мовою оригіналу та мовою перекладу. Спочатку ми декодували речення, щоб зрозуміти сенс речення та правильно його перекласти. Під час процесу перекладу ми кодуємо речення на мову перекладу для глядачів. Тобто після двох виконаних функцій ми отримуємо адекватний переклад. Наприклад, слово «kin» означає член родини, але ми маємо не забувати, що число слів в перекладі фільмів та серіалів має бути майже однаковим, щоб акторам дубляжу було легше виконувати свою роботу, саме тому перекладено, як «родичка». Ми залишили той самий сенс слова, тобто кодували його на мову перекладу правильно.

Після того, як ми провели аналіз, то дійшли наступного висновку, результати якого будуть представлені в таблиці та рисунку нижче.

Підхід відтворення художнього моделювання екранного хронотопу	Відсоток
1. Трансформаційний підхід	67%
2. Денотативний підхід	24%
3. Комунікативний підхід	9%

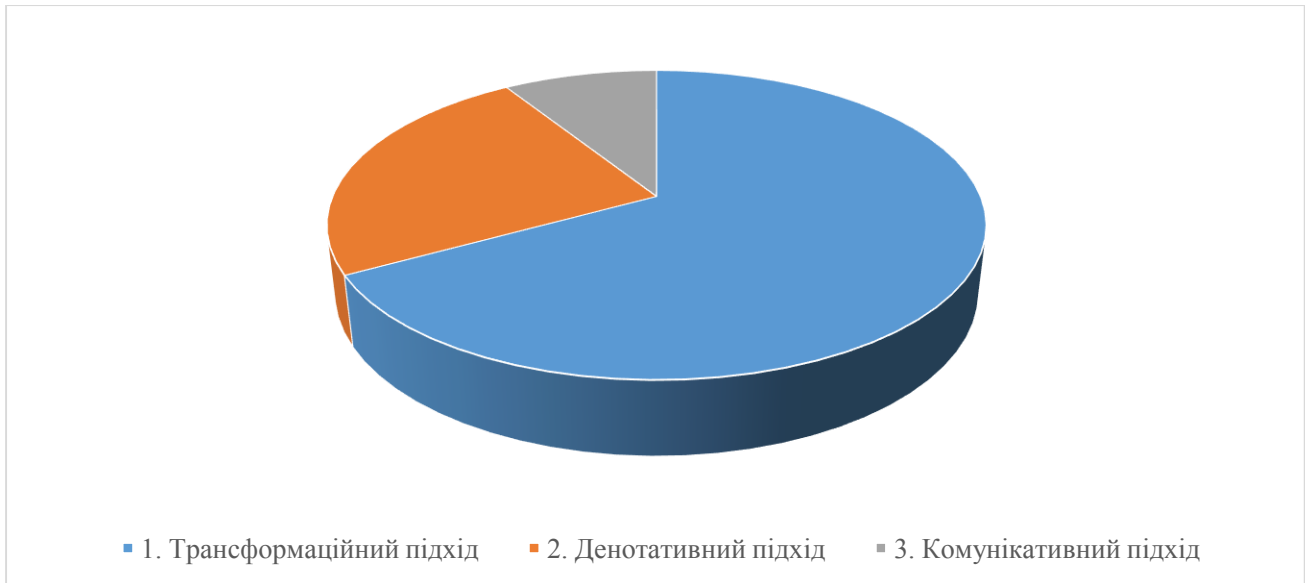

Рис. 3.1 «Підходи відтворення художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»»

Найчастіше використовувався трансформаційний підхід. Його було знайдено в 67% проаналізованого матеріалу. Денотативний підхід був використаний під час перекладу у 24% прикладів. 9% прикладів було перекладено за допомогою комунікативного підходу.

3.2 Використання перекладацьких трансформацій для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу у серіалі «Останнє королівство» (сезон 4)

Спершу розберемо способи перекладацького відтворення, що відповідають за досягнення еквівалентності, а саме транскодування, на даних прикладах.

(1) *I am Uhtred, son of Uhtred... born a Saxon and rightful heir to the great fortress Bebbanburg. (UE, URL) – Я – Утред, син Утреда... уроджений саксонець і законний спадкоємець фортеці Бebбанбург.*

В цьому реченні у нас відразу два приклади транскодування, до того два різних типи. Перший приклад в реченні це транскрипція імені «Uhtred». Транскрипція часто використовується при перекладі імен. Через різні фонетичні властивості імен, зазвичай, найпростішим та найправильнішим варіантом є використання транскрипції, щоб уникнути неввічливості.

А от другий приклад транскодування це транслітерація. Транслітерацію зазвичай використовують при перекладі річок та географічних назв. Саме тому при перекладі «fortress Bebbanburg» стало «фортеця Бebбанбург». Всі англійські букви були транслітеровані на українську мову за допомогою затвердженої таблиці транслітерації.

Трансформації, що є частиною транскодування, найпростіші. Їх легко зрозуміти та ще легше використовувати. Але навіть серед трансформацій транскодування є одна, яку можна зрозуміти, що вона робить просто почувши її назву — калька.

(22) *His journey in this world has ended. (UE, URL) – Його подорож у цьому світі завершилася.*

Це речення було перекладене за допомогою кальки. Кожне слово в цьому реченні відтворено найближчим до оригіналу значенням. При перекладі не було використано жодних змін, ні лексичних, ні граматичних. Саме тому це речення є ідеальним прикладом використання кальки, бо ми наочно бачимо, що жодних змін не було застосовано. Але попри простоту трансформації, її чомусь часто плутають з такими трансформаціями, як конкретизація, генералізація та модуляція, тому потрібно запам'ятати, що перелічені трансформації, які ми розберемо

згодом, всі оперують неголовним значенням слова, в той час, як калька це перше та головне значення слова, яке стоїть першим в словниках.

Після аналізування прикладів, що були обрані з різних серій усього 4 сезону серіалу «Останнє королівство» ми прийшли до висновку, що лише 6% речень були перекладені за допомогою транскодування. Майже всі приклади це імена або географічні назви, саме тому такий малий відсоток. Також вплинув історичний період серіалу, коли відбуваються події, адже тоді не вживали звичних 21 столітті слів, які прийшли в наш лексикон з інших мов.

Найбільше з трьох представлених трансформацій використовувалась транскрипція набравши 3%. Транслітерація використовувалась лише у 2% прикладів, а калька лише в 1%. Таким чином, ми доходимо висновку, що використання транскодування є не частим і зазвичай використовується лише для перекладу власних назв в історичному дискурсі.

Розібравши трансформації транскодування, перейдемо до лексико-семантичних трансформацій. Усього їх три: конкретизація, генералізація та модуляція. Усі вони оперують не першими значеннями слова, і якщо у випадку конкретизації та генералізації легше, адже вони своєю назвою та лексичним значенням натякають на своє головне призначення, то з модуляцією не все так просто. Іноді, щоб правильно використати модуляцію потрібно добре вивчити всі словникові переклади слова, а буває що доводиться заглянути в старі словники, щоб знайти правильний переклад для слова, якщо відбувається переклад старих романів, або ж історичних фільмів та серіалів, як от, наприклад, серіал «Останнє королівство».

(23) *You said the Lady Aethelflaed had withdrawn there for reflection?* (UE, URL) – Ви сказали, що леді Етельфелд усамітнилася для роздумів?

Це речення добре показує, що таке конкретизація та для чого вона використовується при перекладі. Конкретизація допомагає зробити переклад точним та адекватним. Англійські слова зазвичай мають декілька значень, тому мають кілька різних перекладів, але навіть маючи не один варіант для перекладу іноді їх

не достатньо. У випадках, коли при перекладі використовується більш уточнений варіант, ми маємо перед собою конкретизацію. Найголовніше завдання перекладача це зробити переклад зрозумілим та адекватним, тому використання конкретизації зустрічається доволі часто.

(12) *Rule the sword and rule the land.* (UE, URL) – Підкори меча, а землею володарюй.

Трансформація, що була використана в цьому реченні та яка нас найбільше цікавить, це — генералізація. Так само як і конкретизація, генералізація оперує значенням дуже схожим до конкретного перекладу слова, але у випадку генералізації, то відбувається узагальнення при перекладі. Це відбувається, щоб переклад був доступно викладений для читачів або слухачів, щоб не виникало жодних непорозумінь. Переклад має бути чіткий та зрозумілий, і якщо в оригіналі ми маємо дещо розмите значення слова то використовуючи генералізацію, перекладачі створюють адекватний переклад.

(63) *Just a man who's seen enough conflict in Mercia.* (UE, URL) – Просто людина, яка пережила багато війн у Мерсії.

Це речення є чудовим прикладом модуляції, останньої лексико-семантичної трансформації та найпоширенішої. В реченні, що слугує прикладом, при перекладі було використано дві модуляції. Модуляція це — заміна словникового еквівалента контекстуальним, який є логічно пов'язаним із вихідним. Саме тому для досягнення адекватності слово «man» було перекладене не як «чоловік», а «людина». Словосполучення «seen enough conflict» можна було перекласти, як «яка, бачила достатньо конфліктів», але в роки, в які відбувалися події, описані в серіалі кожен «конфлікт» був насправді війною, саме тому в контексті історичного жанру доречніше перекласти «яка пережила багато війн».

Попри те що лексико-семантичні трансформації налічують лише три трансформації, їх використання під час перекладу було частим та дуже важливим. Ці три трансформації відповідають за семантичні особливості слів визначаючи пра-

вильний відповідник для перекладу. Кожен з цих способів перекладацького відтворення оперує смислом слів та речення так, щоб переклад був адекватним та зрозумілим. Саме тому аж 43% речень, вибраних бути прикладами, були перекладені за допомогою однієї з трьох лексико-семантичних трансформацій.

Найбільш вживаною трансформацією виявилася модуляція. Також вона займає перше місце серед усіх трансформацій представлених в цьому розділі. 21% речень були перекладені за допомогою модуляції. Генералізація була використана у 14% речень, а конкретизація у 8%.

Ці висновки показали нам, що при перекладі історичного дискурсу зазвичай узагальнюють певні поняття, а не конкретизують. А модуляція у всі часи часто використовували через те що вона оперує будь-яким значенням певного слова, адже в англійській мові слова майже ніколи не мають одне значення.

Наступний тип трансформацій має їх найбільше. Це лексико-граматичні трансформації та їх аж 8. Кожна з них використовується для досягнення адекватності при перекладі, також ці трансформації досить легко побачити при перекладі, бо це — антонімічний переклад, граматична заміна, додавання, вилучення, транспозиція, описовий переклад, компенсація та цілісне перетворення. Як можна помітити з назв трансформації, майже всі вони оперують граматичною складовою перекладу. Такі трансформації дуже важливі, коли переклад здійснюється з аналітичної мови на синтетичну та навпаки. Через різні особливості мов переклад буде мати геть інші граматичні конструкції ніж в оригіналі, наприклад, всі допоміжні слова англійської мови не будуть присутні в перекладі українською.

(53) *I never sought to disrespect her, only protect my brother.* (UE, URL) – В мене не було наміру проявити до неї неповагу, я лише захищав свого брата.

Перед нами приклад граматичної заміни. Вона використовується, бо іноді при перекладі певна частина мови не підходить для повного розуміння речення чи вислову. Саме тому в таких випадках відбувається заміна частини мови. Так і сталося в нашому прикладі, «to disrespect» перекладається, як «не поважати», але щоб показати, що люди в давнину говорили довгими реченнями було додано

«проявити до», а в цьому випадку єдиний вірний переклад це замінити дієслово на іменник.

(68) *More than once you have taken it upon yourself to interpret my wishes in a way that I find unchristian.* (UE, URL) – Неодноразово ви брали на себе сміливість інтерпретувати мої бажання у спосіб, який я вважаю нехристиянським.

Додавання використовується, щоб правильно передати смисл речення, або для дотримання мовних норм культури мови перекладу. При перекладі на українську було додано слово «сміливість», бо українці часто використовують фразу «взяв на себе сміливість», вона знайома українцям і також відрізняється лише одним словом від свого британського відповідника, тому трансформація додавання тут дуже доречна.

(66) *Perhaps it is the poison burning the fever in her body?* (UE, URL) – Можливо, отрута причина жару?

Перед нами приклад вилучення. Вилучення використовують, щоб уникати тавтології в реченні або у випадках, коли читачу або глядачу зрозумілий сенс речення і додаткові пояснення будуть зайвими. У героїні піднялася температура, і інші роздумують про причину. Людині й так зрозуміло, що піднялася температура тіла, тому це непотрібна інформація, яку можна викинути при перекладі.

(6) *He lost half his men in the most recent assault.* (UE, URL) – Під час попереднього штурму він втратив половину своїх людей.

Під час перекладу цього речення була використана транспозиція. На думку перекладача було більш доречно помістити фразу «in the most recent assault», щоб наголосити на небезпеці та що треба приймати правильні рішення, адже в останній атаці було втрачено багато людей. Ця трансформація використовується, щоб читачі або в нашому випадку глядачі зрозуміли, що важливіше для персонажів.

(96) *I can show you a way with a piece of cloth.* (UE, URL) – Я можу показати вам, як це робити за допомогою шматка тканини.

Описовий переклад використовується не часто. Зазвичай ця трансформація тільки для ситуацій, коли не має точного відповідника. Також описовий переклад

використовується для розуміння неологізмів або культурно маркованої лексики, також іноді використовується під час перекладу фразеологізмів, які не мають відповідників в українській мові. Це речення має словосполучення, яке ми маємо перекласти за допомогою описового перекладу, оскільки воно не має відповідника в українській мові. Описовий переклад є найбільшим помічником в таких випадках, адже не всі слова мають свої відповідники в інших мовах, і щоб зрозуміти, що відбувається, потрібно пояснити певне слово чи словосполучення.

(3) *So unless you want to end up rotting on a slave ship, I suggest you find the stomach to fight. (UE, URL)* – Тож якщо ви не хочете гнити до кінця свого життя на кораблі рабів, я раджу вам знайти в собі сміливість боротися.

Компенсація це заміна оригінального слова на схожий елемент, що компенсує втрату інформації, також він має бути здатним справити на читача чи глядача те саме враження що і при оригіналі. Як ми бачимо в реченні, що представлене прикладом цієї трансформації, були зроблені зміни, але читачі абсолютно не втратять песимістично-агресивне звернення персонажа. Як і у випадку будь-якою іншою трансформації компенсація може бути вдалою лише у випадку хорошого знання обох мов. Але на відміну від усіх попередніх трансформацій використовується досить рідко.

(5) *I heard you wormed your way back from a family disgrace. (UE, URL)* – Я чув, що ти виправдався після сімейної ганьби.

Цілісне перетворення це — вираження смислу сказаного однією мовою засобами іншої, які не є ані словниковими, ані контекстуальними відповідниками окремих слів. Переклад представленого речення був зроблений саме завдяки цілісному перетворенню, адже словосполучення «wormed your way back from» можна правильно перекласти лише завдяки правильному розумінню контексту речення та часових особливостей. Враховуючи, що в часи, які нам показує серіал «Останнє королівство», сімейна ганьба був досить розповсюджений серед певних аристократів, ми дійшли правильного висновку та адекватно переклали словосполучення «виправдався після».

Лексико-граматичні трансформації нараховують аж вісім трансформацій, але не всі вони використовуються однаково, хоча саме лексико-граматичні трансформації в купі мають найбільший відсоток, а саме 51% прикладів перекладені за допомогою однієї з цих трансформацій.

Найбільше разів використовувалась транспозиція — 17% від прикладів. Але це і не дивно, адже через різні граматичні конструкції двох мов, одна з яких належить до аналітичних, а інша до синтетичних, зміна місця в реченні при перекладі точно буде відбуватися. В 10% прикладів відбулася граматична заміна, коли для адекватності перекладу була змінена частина мови. Знов ж таки головною причиною використання є різні граматичні конструкції. Вилучення та додавання мають майже однаковий відсоток — 9% та 8%. І описовий переклад, і компенсація отримали по 3 % від усіх прикладів. Цілісне перетворення використано лише в 1% прикладів, а антонімічний переклад не використано жодного разу.

Повна відомість про приклади, проаналізовані за допомогою способів перекладацького відтворення, можна побачити в таблиці та графіку знизу.

Таб. 3.2

<i>Трансформація</i>	<i>Відсоток</i>
<u>1. Транскодування</u>	<u>6%</u>
<u>1.1 Транслітерація</u>	<u>2%</u>
<u>1.2 Транскрипція</u>	<u>3%</u>
<u>1.3 Калька</u>	<u>1%</u>
<u>2. Лексико-семантичні трансформації</u>	<u>43%</u>
<u>2.1 Конкретизація</u>	<u>8%</u>
<u>2.2 Генералізація</u>	<u>14%</u>
<u>2.3 Модуляція</u>	<u>21%</u>
<u>3. Лексико-граматичні трансформації</u>	<u>51%</u>

<u>3.1 Антонімічний переклад</u>	<u>0%</u>
<u>3.2 Граматична заміна</u>	<u>10%</u>
<u>3.3 Додавання</u>	<u>8%</u>
<u>3.4 Вилучення</u>	<u>9%</u>
<u>3.5 Транспозиція</u>	<u>17%</u>
<u>3.6 Описовий переклад</u>	<u>3%</u>
<u>3.7 Компенсація</u>	<u>3%</u>
<u>3.8 Цілісне перетворення</u>	<u>1%</u>

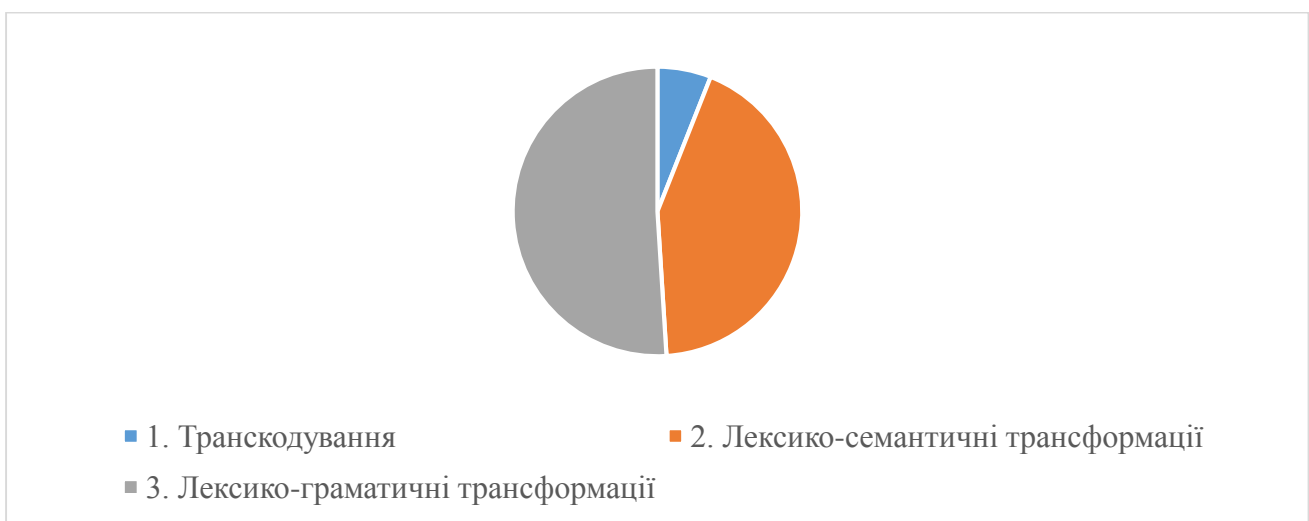

Рис. 3.2 «Використання перекладацьких трансформацій в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»»

Проаналізувавши, всі приклади та використавши всі види трансформацій, ми дійшли висновку, що найчастіше використовуються лексико-граматичні трансформації. Їх було знайдено в 51% речень. На другому місці лексико-семантичні трансформації з 43% прикладів. І останнє місце займають трансформації транскодування, їх лише 6%.

А тепер підсумуємо відсотки самих трансформацій та як часто вони використовуються. Найчастіше здійснювався переклад за допомогою модуляції, а

саме 21 %. В 17% прикладів було знайдено транспозицію. Генералізація займає третє місце з 14%. Всі наступні трансформації не мають таких великих відсотків. Граматична заміна відбулася в 10% прикладів. Було здійснено вилучення в 9%, а додавання у 8%, так само як конкретизація. Транскрипція, описовий переклад та компенсація були знайдені 3% речень. 2% були здійснені за допомогою транслітерації. Калька та цілісне перетворення обоє отримують по 1%. Антонімічний переклад не був використаний жодного разу, тому отримує 0%.

Висновки до розділу 3

1. Для відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу у 4 сезоні серіалу «Останнє королівство» було використано три підходи: трансформаційний, денотативний та комунікативний. Під час нього ми за допомогою перекладацьких трансформацій трансформуємо лексичні та граматичні одиниці з мови оригіналу на мову перекладу, в нашому випадку мовою оригіналу є англійська, а мовою перекладу українська. Згідно з денотативним підходом процес перекладу це не просто заміна з мови оригіналу на мову перекладу. Процес використання цього підходу складається з трьох пунктів. Останній підхід для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство» комунікативний. Під час використання цього підходу використовуються мовні тезауруси. Найчастіше використовувався трансформаційний підхід. Його було знайдено в 67% проаналізованого матеріалу. Денотативний підхід був використаний під час перекладу у 24% прикладів. 9% прикладів було перекладено за допомогою комунікативного підходу. Результати дослідження подані в таблиці 3.1 та рисунку 3.1 «Підходи відтворення художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»».

2. Аналіз перекладу прикладів мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу обраних з 4 сезону серіалу «Останнє королівство» відбувся

за допомогою трансформаційного підходу з використанням елементів денотативного та комунікативного підходів. Під час аналізу трансформації були поділені на три групи: трансформації транскодування, лексико-семантичні трансформації та лексико-граматичні трансформації. Найчастіше використовувалась трансформація, що належить до лексико-семантичних, модуляція. Її використали у 21% прикладів. Лексико-граматичну трансформацію транспозицію було знайдено у 17% прикладів. Лексико-семантична трансформація під назвою генералізація використовувалася в 14% прикладів. Граматична заміна, що належить до лексико-граматичних трансформацій, відбулася в 10%. Лексико-граматична трансформація вилучення використалась в 9% прикладів. Лексико-семантична трансформація конкретизація та лексико-граматична трансформація конкретизація були знайдені у 8% прикладів. За допомогою трансформацій транскрипція, описовий переклад та компенсація були перекладені 3% речень. 2% були здійснені за допомогою транслітерації. Калька та цілісне перетворення обоє отримують по 1%. Антонімічний переклад не був використаний жодного разу. З цього можна зрозуміти, що лексико-граматичні трансформації використовувалися найчастіше, 51% прикладів був перекладений за допомогою них. В 43% прикладів було знайдено лексико-семантичні трансформації. І лише 6% було використано трансформації транскодування. Всі результати дослідження були представлені в таблиці 3.2 та рисунку 3.2 «Використання перекладацьких трансформацій в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство»».

ВИСНОВКИ

Провівши усі дослідження та аналізи ми тепер можемо підсумувати усю зроблену нами роботу.

Отже, хронотоп це — те що пов'язує часові та просторові відносини в творі. Головними характеристиками хронотопу вважаються єдність просторових і часових параметрів, спрямовану на вираження певного (культурного, мистецького) сенсу; зображення (відображення) часу і простору в художньому творі в їх єдності, взаємозв'язку і взаємному впливі. Хронотоп це ядро, що тримає всю історію до купи і є однією з найважливіших частин історії. Головна задача перекладача перекласти твір адекватно та еквівалентно, а це означає що перекладач зобов'язаний мати базові знання про культури цільової та вихідної мови. Хронотоп є невіддільною частиною кожної культури, тому дуже важливо адекватно передати часові та просторові відносини тексту. Саме завдяки хронотопу читачі розуміють, що відбувається у тексті та коли. Існує декілька видів хронотопу, і всі вони відрізняються один від одного через різноманітність жанрів та їх використання у тексті.

Історичний серіал є підвидом історичного художнього фільму. Він має ті самі характеристики та притаманності, як історичний фільм. Історичний фільм, також, схожий з історичним романом. Там розповідається про історичні події або епохи, але оскільки іноді точної інформації ми не маємо, в історичних фільмах та серіалах присутня художня вигадка наприклад, персонажі, що не існували стають радниками, або наближеними до головних історичних персонажів.

Як і в книгах, у фільмах та серіалах присутні хронотопи. Вони відповідають за передачу емоцій та подій, що відбуваються навколо персонажів. Через жанрову різноманітність сьогоденних серіалів, використовуються декілька хронотопів одночасно, щоб передати сенс та ідею, що заклали режисер та сценарист у свій сценарій.

Найпритаманніші хронотопи для історичних серіалів це:

- соціально-історичний;
- сюжетний;
- побутовий;
- топографічний;
- психологічний;
- хронотоп дороги.

Зазвичай у фільмах та серіалах історична правда переміщується з художньою вигадкою. Це робиться для того, щоб правильно подати глядачу певні характеристики епохи. В історичних серіалах, особливо тих, які розповідають про події, які були багато століть тому, обов'язково буде присутній художні елементи. Хоча в нас є деякі відомості про ту чи іншу певну історичну людину, про оточення не завжди нам відомо, тому можуть додати радників або воїнів, які не є історичними персонажами, а вигаданими.

Перекладацькі способи відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу полягають у застосуванні підходів, що здійснюються перекладачем у межах традицій певних перекладацьких шкіл і пов'язаних з ними нових тенденцій у перекладі. Трансформації або способи перекладацького відтворення є найбільшими помічниками перекладача при роботі з іноземними текстами. Саме завдяки трансформаціям переклад стає еквівалентним та адекватним. За досягнення еквівалентності відповідають трансформації транскодуванням. За досягнення адекватності відповідають дві групи трансформацій. Це лексико-семантичні та лексико-граматичні трансформації. Лексико-семантичні трансформації оперують різними значеннями слова. Лексико-граматичні трансформації відповідають за граматичну складову речення.

Трансформації важливі, бо завдяки їм ми знаходимо правильні адаптації для перекладу. Трансформації допомагають нам вивчити різні значення одного слова, його використання в різних ситуаціях та правильний переклад для того чи іншого випадку.

Денотативний підхід розвиває розумову діяльність нашого мозку, дозволяючи нам швидко реагувати в різних ситуаціях. Це підхід змушує нас підлаштовуватися під референта, його знання та перекласти так щоб було зрозуміло. І хоча зазвичай цей підхід більше підходить для усного перекладу, це не означає, що його використання в письмовій літературі будь-якого дискурсу не доцільна.

Комунікативний підхід найкраще пояснює роль перекладача у перекладі, називаючи його посередником. Перекладач має досконально знати два тезауруси, тобто мови. Досконале знання мови дозволяє перекладачу швидко реагувати та правильно перекладати в будь-якій ситуації. Перекладач відповідає за зрозумілість, якщо читач читає переклад, і це не обов'язково художній, і все розуміє, то це означає, що перекладач зробив свою роботу якісно.

Дискурс розуміється як сукупність процесу і результату, єдність тексту і контексту, інтегральне мисленнєво-комунікативне утворення. Дискурс — актуально проголошений текст, а «текст» — абстрактна граматична структура висловленого. Дискурс — це поняття, що стосується мови <...>, тоді як «текст» — це поняття, що стосується системи мови або формальних лінгвістичних знань, лінгвістичної компетентності». Кінодискурс співвідноситься з поняттями «кіно-текст», «кіномова» та «кіномовлення».

Хронотоп в історичному серіалі майже не відрізняється від хронотопу в історичному романі. Найбільше використовується соціально-історичний хронотоп в серіалах. Але також для історичних серіалів притаманні сюжетний, побутовий та топографічний хронотоп.

Дискурс історичного серіалу обумовлено дотриманням таких умов:

1) специфіка історичного конфлікту. Історичний конфлікт це те що продвигає сюжет вперед. Інтриги та війна приковує глядачів до екрана та підіймає зацікавленість;

2) внесок персонажа в історію. Дивитися серіал про історичного героя, який започаткував династію, чи був великим полководцем або політиком, набагато цікавіше ніж про вигаданого персонажа. Історичні постаті зацікавлюють та навіть з'являється бажання прочитати реальні історичні записи про цих людей;

3) відмінність кожної з історичних епох. Саме різноманітність традиції та розвиток людства протягом усієї історії нашого існування створює, якісь притаманні речі лише одній історичній епосі;

4) роль народу в історії. Народ в історичних серіалах є носієм історії: завдяки його зусиллям здійснюється перехід з однієї ступені історичного розвитку на іншу.

Історичні серіали допомагають нам ознайомитися з культурою, традиціями минулого, це зацікавлює та змушує чекати на нову серію. Також продумано прописаний сценарій грає найважливішу роль в зацікавленості людей до серіалу. Хронотоп є важливою складовою хорошого та якісного сценарію, що означає, що він є невіддільною частиною праці кожного сценариста.

Загальне визначення моделювання — це вивчення явищ, процесів чи систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей.

Категорійність та некатегорійність грає велику роль у створенні хронотопу та принципах систематизації його в сценарії. Ми дізналися, що є два способи моделювання почуттєвий та розумовий. Також ми довели, що систематизація засобів художнього моделювання екранного хронотопу відбувається за категорійністю чи некатегорійністю. Ми розібралися, що граматичні категорії мають свої власні структури. Важливою для нас виявилася граматична структура мовлення, яка складається з центру та периферії. Центр — це специфічні ознаки граматики, а периферія відповідає не лише за граматичні ознаки, а й лексичні.

Проаналізувавши сценарій четвертого сезону серіалу «Останнє королівство», можна зробити висновок. Найбільше в тексті використовуються прислівникові лексико-семантичні групи, яких вдалося проілюструвати всі три та підгрупи кожного виду. На другому місці іменникові лексико-семантичні групи, де

було розкрито шість видів. На останньому місці виявились прикметникові лексико-семантичні групи, через неоднозначність певних термінів та не існування конкретних класифікацій порядкових числівників та займенникових прикметників. Також ми довели, що використання іменників, прикметників та прислівників важливе для розуміння часу певної події та допомагають зробити хронотоп чітким та зрозумілим.

Мовні засоби художнього моделювання в четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» поділені на 4 групи. Мовні засоби, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події складають 74 % усього аналізованого матеріалу. Також, ця група має свої підгрупи, Найбільше відсотків мають мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного майбутнього, в них 23 %. Наступна підгрупа це мовні засоби, що допомагають моделювати час екранного минулого. Їх було знайдено 20 % в проаналізованому матеріалі. Найменше відсотків з цієї групи має підгрупа мовних засобів, що допомагають моделювати час екранної події відносно до часу мовлення або іншої події. Їх лише 14 % було знайдено, хоча це єдина із підгруп, яка теж має різні підгрупи. Група мовних засобів, у яких прямо чи непрямо відображена категорія хронотопу має 17 %. Потім іде група мовних засобів моделювання плину часу на екрані. Ця група має 6 %. На останньому місці мовні засоби, що номінують періоди час, лише з 3 %. Наступний аналіз, що було проведено, це структурний аналіз засобів художнього моделювання екранного хронотопу у четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство». Найбільше використовується лексема, як рівень категорії часу. В четвертому сезоні серіалу «Останнє королівство» 57 % категорії часу виражені словом. Друге місце посіли словосполучення зі своїми 40 %. Найменше використовуються речення, як категорія часу. Їх знайдено в проаналізованому матеріалі, лише, 3 %.

Для відтворення мовних засобів художнього моделювання екранного хронотопу у 4 сезоні серіалу «Останнє королівство» було використано три підходи:

трансформаційний, денотативний та комунікативний. Під час нього ми за допомогою перекладацьких трансформацій трансформуємо лексичні та граматичні одиниці з мови оригіналу на мову перекладу, в нашому випадку мовою оригіналу є англійська, а мовою перекладу українська. Згідно з денотативним підходом процес перекладу це не просто заміна з мови оригіналу на мову перекладу. Процес використання цього підходу складається з трьох пунктів. Останній підхід для відтворення художнього моделювання екранного хронотопу в 4 сезоні серіалу «Останнє королівство» комунікативний. Під час використання цього підходу використовуються мовні тезауруси. Найчастіше використовувався трансформаційний підхід. Його було знайдено в 67% проаналізованого матеріалу. Денотативний підхід був використаний під час перекладу в 24% прикладів. 9% прикладів було перекладено за допомогою комунікативного підходу.

Лексико-граматичні трансформації нараховують аж вісім трансформацій, але не всі вони використовуються однаково, хоча саме лексико-граматичні трансформації в купі мають найбільший відсоток, а саме 51% прикладів перекладені за допомогою однієї з цих трансформацій.

Найбільше разів використовувалась транспозиція — 17% від прикладів. Але це і не дивно, адже через різні граматичні конструкції двох мов, одна з яких належить до аналітичних, а інша до синтетичних, зміна місця в реченні при перекладі точно буде відбуватися. В 10% прикладів відбулася граматична заміна, коли для адекватності перекладу була змінена частина мови. Знов же таки головною причиною використання є різні граматичні конструкції. Вилучення та додавання мають майже однаковий відсоток — 9% та 8%. І описовий переклад, і компенсація отримали по 3% від усіх прикладів. Цілісне перетворення використано лише в 1% прикладів, а антонімічний переклад не було використано жодного разу.

Отримані результати не обмежуються проблематикою, висвітленою у роботі. Перспективою подальших досліджень убачаємо розширення матеріалу вивчення способів художнього моделювання екранного хронотопу у різних типах

дискурсу, що дозволить розширити інвентар стратегій адекватного перекладу з урахуванням напрацювань етнолінгвістики та лінгвокультурології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосова О. В. (2013) *Перекладознавство: теорія і практика*. Київ: Академія.
2. Барчук В. М. (2011) *Граматична категорія темпоральності: Семантико-структурний аспект*. *Мовознавство*. № 6. (64 – 76 с)
3. Безпояско О. К. (1993) *Граматика української мови. Морфологія*. Київ: Либідь. (334 с)
4. Безугла Л. Р. (2015) *Дискурс як когнітивнокомунікативний феномен*. Харків: Константа. (345 с).
5. Белова А. Д. (2002) *Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці*. *Іноземна філологія*. Вип. 32-33. (7–14 с)
6. Білодід І. К. (1969) *Сучасна українська літературна мова: Морфологія*. Київ: Наукова думка. (583 с).
7. Борисенко В. О. (2017) *Теорія та практика перекладу: сучасний погляд*. Київ: Кондор.
8. Ванівська О. (2013) *Категорії англійського дієслова в лінгвістичних теоріях ХХ ст.* Відновлено з: <https://naub.oa.edu.ua/2013/katehoriji-anhlijskohodieslovavlinhvistychnyh-teorijah-hh-st/>
9. Василенко М. (2011) *Порівняльна стилістика української та англійської мов*. Вінниця: Нова Книга.
10. Вихованець І. Р. (2004) *Теоретична морфологія української мови*. Київ: Пульсари. (400 с)
11. Вихованець І. Р. (1988) *Частини мови в семантико-граматичному аспекті*. Київ: Наукова думка. (256 с).
12. Галич О. Б. (2018) *Художнє моделювання екранного хронотопу в кінодискурсі*. *Філологічні студії. Збірник наукових праць*. Випуск 10. (73 – 79 с)
13. Герцовська О. *Реалія як лінгвістичне явище*. Відновлено з: http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DB

[N=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Sdzif_2014_12_7.pdf](#)

14. Гнатюк Н. Г. (2003) *Ономастичні реалії в міжкультурному аспекті перекладу англомовних текстів. Проблеми семантики слова, речення та тексту. Вип. 9.* (68—74 с)
15. Горпинич В. О. (2004) *Морфологія української мови.* Київ: Академія. (334 с)
16. Грачова А. (2018) *Корелятивність взаємозумовлених понять «час» і «темпоральність» у лінгвістичному аспекті їх функціонування. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 3.* (68 – 73 с)
17. Дубініна І. (2016) *Екранне втілення літературного хронотопу. Слово і Час. № 10.* (3-15 с).
18. Дубініна О. (2015) *Екранізація драматичного твору: особливості інтермедіального перекодування. Слово і Час. №10.* (24 – 36 с)
19. Еліаде М. (2016) *Священне і мирське... / Пер. Г. Кьорен, В. Сахно.* Київ: Либідь. (578 с)
20. Зорівчак Р. (1989) *Реалія і переклад.* Львів. (216 с)
21. Зубавіна І. (2010) *Художнє моделювання екранного хронотопу як засіб кінематографічної репрезентації світу. Мистецтвознавство України. № 11.* (133–140 с)
22. Клименко О. (1999) *Поповнення словникового складу сучасної англійської мови з нелітературних підсистем (Автореферат докторської дисертації).* Запоріжжя. (198 с)
23. Коверза В.С. (2004) *Лінгвістичні аспекти перекладознавства.* Чернівці: Рута.
24. Коломієць Л.В. (2017) *Контекстуально-ситуативний підхід у перекладі.* Київ: Бураго.
25. Коптілов В.В. (1982) *Теорія і практика перекладу.* Київ: Вища школа.

26. Корунець І. В. (2011) *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)*. Вінниця: Нова Книга. (448 с)
27. Кочерга Г. В. (2016) *Механізм пропозиційно-диктумної мотивації українських відіменникових дієслів: еквонімічний різновид у когнітивно- ономасіологічному висвітленні*. Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. Праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Вип. 42. (129 – 135 с)
28. Кочерган М. П. (2011) *Вступ до мовознавства*. Київ: Академія. (368 с)
29. Леонова М. В. (1983) *Сучасна українська літературна мова*. Київ: Вища школа. (265 с)
30. Майбород О. І. (2008) *Теоретичні аспекти перекладознавства*. Київ: Київський університет.
31. Манейчик Т. *Художній хронотон у структурі літературного твору (на матеріалі роману Уласа Самчука «Волинь».)* Відновлено з [http://eprints.zu.edu.ua/7058/1/Тетяна Манейчик.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/7058/1/Тетяна_Манейчик.pdf)
32. Науменко А.М. (2013) *Переклад як засіб міжмовної комунікації*. Вінниця: Нова Книга.
33. Ніконова Л. (2015) *Вживання часових форм дієслова в сучасній англійській мові*. *Суспільство. Світогляд. Наука. Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*. № 2. (86 – 90 с)
34. Новоселецька С.В. (2016) *Теорія і практика перекладу*. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя.
35. Огульчанська О.А. (2015) *Свій / чужий хронотон у творах Віктора Домантовича «Доктор Серафікус» і Володимира Набокова «Захист Лужина»*. Наукові записки ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. № 3. (95 – 104 с)
36. Павліцький А. В. (2010) *Мова, текст, переклад: проблеми перекладознавства*. Львів: видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка.

37. Панчишин Н. (2015) *Лексико-семантичні засоби вираження темпоральності в латинській мові*. Острог: Наукові записки Національного університету «Острозька академія». (229 – 232 с)
38. Подорожна К. (2016) *Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній*. Житомир: Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. Вип. 2. (271—275 с)
39. Подорожна К. Роль і місце історичних реалій в перекладознавстві. Відновлено з: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/21644/492-496.pdf;jsessionid=369E4B1A911BEBBFE6900B95804F228A?sequence=1>
40. Прокопчук Л.В. (2014) *Лексико-граматичні трансформації при перекладі*. Львів: Вид-во Львівської політехніки.
41. Поліщук Я.О. (2005) *Літературний хронотон: теорія і поетика*. Черкаси: Брама.
42. Просалова В. А. (2012) *Хронотон у мовній картині світу*. Донецьк: ДонНУ.
43. Ребрій О.В. (2012) *Сучасні концепції творчості у перекладі*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
44. Романюк С. А. (2007) *Грамматна структура категорії темпоральності в сучасній українській мові*. (Автореферат докторської дисертації) Київ. (19 с)
45. Селіванова О. О. (2016) *Сучасна лінгвістика*. Полтава: Довкілля-К. (716 с)
46. Семенюк О. *Засоби збереження аргументації англомовного політичного дискурсу при перекладі*. Відновлено з: http://www.chnu.edu.ua/res/chnu.edu.ua/period_vudannia/web13/pdf/2011_3/Olesia_Semeniuk.pdf
47. Сенів М.Г. *Система значень категорії часу і засоби її вираження в латинській мові*. *Іноземна філологія*. № 95. (56 – 63 с)

48. Сіняговська І. (2014) *Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Вип. 209. Т. 221. (89 – 93 с)
49. Сушко С. (2014) *Хронотопний поліфонізм роману “The Recognitions” Вільяма Гедіса. Іноземна філологія*. Вип. 127. Ч. 1. (240–248 с)
50. Удовіченко Г. (2016) *Генеza становлення поняття «реалія» у сучасному перекладознавстві. Інтелект. Особистість. Цивілізація*. Вип. 12. (52 — 65 с)
51. Фант М. О. (2016) *Складнопідрядне речення з підрядним часу в ранньонімецькій мові: структурний та функціональний аспекти*. (Автореферат докторської дисертації). Житомир. (224 с)
52. Хронотоп. Відновлено 3
[:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%D1%80)
53. Чередниченко О.І. (2012) *Переклад як засіб міжкультурної комунікації*. Київ: Либідь.
54. Чернеть Г. В. (2012) *Перекладознавство: теоретичні аспекти*. Вінниця: Нова Книга.
55. Чернов Д. В. *До проблеми прочитання алегоричного і символічного в картинах Н. Пуссена «Танок людського життя» і «Час рятує істину від задрості і розбрату»*. Відновлено 3
<http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle-/123456789/36113/46-Chernov.pdf?sequence=176>
56. Шапошник О.М. (2016) *Хронотопні маркери фентезі та специфіка їх відтворення у перекладах текстів дитячої літератури*. Херсон: Науковий вісник Херсонського державного університету. № 2(13). (57 – 61 с)
57. В. Keunen, N. Bemong, P. Borghart, M. De Dobbeleer, K. Demoen, K. De Temmerman (Eds). *Bakhtin’s Theory of the Literary Chronotope*. Eekhout: Academia Press. (227 p)

58. Cronin, Michael (2003). *Translation and Globalization*. Routledge.
59. De Man P. (1982) *Autobiography as De-Facement. The Rhetoric of Romanticism*. New York: Columbia University Press. (pp.67–81)
60. Harmon, L. (2014) *Literary confession: Autobiography*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/-publication/294087518_Literary_confession_Autobiography
61. Hunston, S. (2002) *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge. (254p)
62. Kozloff, S. (2001) *Overhearing film dialogue*. California: University of California Press.
63. Miram, G. (2004) *Translation Algorithms*. Kyiv: Elga. (176 p)
64. Morokhovskaya E. I. (1984) *Fundamentals of Theoretical English Grammar*. Kyiv: Vysca-Scola. (285 p)
65. Munday, J. (2008) *Introducing Translation Studies*. Routledge. (256 p)
66. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. Routledge.
67. Neubert, A. (1968) *Pragmatische Aspekte der Übersetzung*. Leipzig: Verlag Sprache und Literatur. (89 s)
68. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.
69. Orero, P. (2004) *Topics in Audiovisual Translation*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. (225 p)
70. Pym, A. (2014). *Exploring Translation Theories*. Routledge.
71. Reeve, J. (2009) *Understanding motivation and emotion*. Hoboken, NJ: Wiley. (600 p)
72. Steen, G. (2009) *Metaphor and Discourse: Towards a Linguistic Checklist for Metaphor Analysis. Researching and Applying Metaphor*. Cambridge: Cambridge University Press. (pp. 81–104)
73. Toury, Gideon (2012). *Descriptive Translation Studies and Beyond*. John Benjamins.

74. Tymoczko, Maria (2010). *Translation, Resistance, Activism*. Massachusetts: University of Massachusetts Press.
75. Venuti, Lawrence (2004). *The Translation Studies Reader*. Routledge.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(ЛСД) Літературознавчий словник-довідник, за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

(TLK) – The Last Kingdom. Серіал. 4 сезон. Відновлено з:
<https://www.netflix.com/ua-en/title/80074249>

(OK) – Останнє королівство. Серіал. 4 сезон.

ДОДАТОК

Мовні засоби моделювання екранного хронотопа та його відтворення в українському перекладі

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i>I am Uhtred, son of Uhtred... <u>born a Saxon and rightful heir to the great fortress Bebbanburg.</u> (RO, URL)</i>	Я – Утред, син Утреда... <u>уроджений саксонець і законний спадкоємець фортеці Беббанбург.</u>
2.	<i>My <u>children were taken from me and my son handed to the Church.</u> (RO, URL)</i>	У мене <u>забрали дітей</u> , а сина <u>віддали</u> Церкві.
3.	<i>So <u>unless you want to end up rotting on a slave ship, I suggest you find the stomach to fight.</u> (RO, URL)</i>	Тож <u>якщо</u> ви не хочете <u>гнити до кінця свого життя на кораблі рабів</u> , я раджу вам знайти в собі <u>сміливість боротися.</u>
4.	<i>Lady Aethelflaed's <u>absence has been noted</u> by her husband. (RO, URL)</i>	Відсутність леді Етельфелд <u>помітив</u> її чоловік.
5.	<i>I heard you <u>wormed your way back from a family disgrace.</u> (RO, URL)</i>	Я чув, що ти виправдався <u>після сімейної ганьби.</u>
6.	<i>He lost half his men in the <u>most recent assault.</u> (RO, URL)</i>	<u>Під час попереднього штурму</u> він втратив половину своїх людей.
7.	<i>We <u>will ride to Winchester and raise an army.</u> (RO, URL)</i>	Ми <u>поїдемо</u> до Вінчестера і зберемо армію.
8.	<i>Oh, I think <u>my fighting days are over, Uhtred.</u> (RO, URL)</i>	Думаю, <u>дні моїх битв</u> скінчилися, Утреде.
9.	<i>I heard he has brought his sons over from his homeland, which means he <u>has ambition here.</u> (RO, URL)</i>	Я чув, що він привіз своїх синів з їх <u>земель, а це означає, що у нього плани на ці землі.</u>
10.	<i>If we leave <u>now</u>, we should make it to the monastery by <u>nightfall.</u> (RO, URL)</i>	Якщо ми вирушимо <u>зараз</u> , то встигнемо дістатися до монастиря <u>до темряви.</u>
11.	<i>To my Uncle Aelfric, who spent a <u>lifetime wishing me dead?</u> (RO, URL)</i>	До мого дядька Елфрика, який <u>все життя</u> бажав мені смерті?
12.	<i><u>Rule the sword and rule the land.</u> (RO, URL)</i>	<u>Підкори</u> меча, а землею <u>володарюй.</u>
13.	<i>We can <u>only sustain these attacks from the Scots for so long.</u> (RO, URL)</i>	Ми <u>зможемо витримувати</u> ці атаки з боку шотландців не дуже довго.
14.	<i><u>Thou shalt not kill, Father Beocca.</u> (RO, URL)</i>	<u>Нам сказали «не вбий»</u> , отче Беокка.

15.	<i>Do it for your descendants. <u>Whatever I take will one day be yours.</u> (RO, URL)</i>	Ти робиш це для своїх нащадків. <u>Все, що я завоюю, колись стане твоїм.</u>
16.	<i>Whose father was unfairly shamed for no reason other than falling from the Ealdormen's favor. (RO, URL)</i>	Чий батько був <u>несправедливо зганьблений без жодної причини</u> , окрім того, що втратив прихильність елдорців.
17.	<i>We will ride into Mercia in a fury and will force them to a battle place where we have the advantage. (RO, URL)</i>	Ми люто <u>зайдемо</u> в Мерсію і <u>примусимо</u> їх до битви, <u>де ми матимемо перевагу.</u>
18.	<i>I've brought warriors... men I've collected from every corner of the known world. (RO, URL)</i>	Я привів воїнів... людей, яких зібрав з <u>усіх куточків світу.</u>
19.	<i>Her daughter she sees occasionally, but her son... she's not looked on since he was taken from her arms. (RO, URL)</i>	Дочку вона бачить <u>час від часу</u> , а от сина... вона не бачила <u>відтоді, як його забрали з її рук.</u>
20.	<i>And that its true lord was a man of honor and great reputation. (RO, URL)</i>	І це правда, що <u>лорд був людиною честі і великої слави.</u>
21.	<i>But you ask me to risk ten sons of Wessex to save ten sons of Mercia. (RO, URL)</i>	Але ви просите мене <u>ризикнути</u> десятьма синами Весексу, <u>щоб врятувати</u> десятиох синів Мерсії.
22.	<i>His journey in this world has ended. (RO, URL)</i>	Його подорож у <u>цьому світі завершилася.</u>
23.	<i>You said the Lady Aethelflaed had withdrawn there for reflection? (RO, URL)</i>	Ви сказали, що леді Етельфелд <u>усамітнилася для роздумів?</u>
24.	<i>I have given instructions that we will fight Cnut on our terms, when we are prepared and have the best chance of victory! (RO, URL)</i>	Я дав вказівку, що ми <u>будемо боротися з Кнатом</u> на наших умовах, <u>коли</u> ми будемо готові і матимемо <u>найкращі шанси на перемогу!</u>
25.	<i>Stop this nonsense! (RO, URL)</i>	<u>Припиніть</u> цю нісенітницю!
26.	<i>It was his job to save you and he could not. (RO, URL)</i>	<u>Його обов'язком було врятувати вас</u> , але він не зміг.
27.	<i>That's what eats at him. (RO, URL)</i>	Це те, <u>що не дає йому спокою.</u>
28.	<i>Your men look like ragged dogs in need of meat and we have plenty. (RO, URL)</i>	Ваші люди <u>схожі на голодних псів</u> , яким потрібне м'ясо, а у нас його <u>вдосталь.</u>

29.	<i>If the Lady Aethelflaed throws herself into the path of the Danes, it will leave a path open for you. (RO, URL)</i>	<u>Якщо</u> пані Етельфелд перекриє шлях данцям, <u>це звільнить</u> шлях відкритим для вас.
30.	<i>Lady, you are Edward's kin. If I disobey him, he will string me up in the marketplace! (RO, URL)</i>	Леді, ви родичка Едуарда. Якщо я не підкорюся йому, <u>він повісить</u> мене на ринку!
31.	<i>The spoils of battle, all of them, every last piece of Danish silver. (RO, URL)</i>	Всі трофеї битви, <u>все до останнього</u> шматочка данського срібла.
32.	<i>I know you are afraid, but I have bought us some goodwill. (RO, URL)</i>	Я знаю, <u>що ви боїтеся</u> , але я придбав нам трохи <u>доброї волі</u> .
33.	<i>You are clearly waiting to deliver bad news. (RO, URL)</i>	Ви <u>явно принесли</u> погані новини.
34.	<i>Your sister has thrown herself into the lion's mouth. (RO, URL)</i>	Твоя сестра <u>кинулася</u> в пащу лева.
35.	<i>If you wanted men to speak your name in awe, believe me, this was not the way. (RO, URL)</i>	Якщо ви хотіли, щоб чоловіки вимовляли ваше ім'я <u>з благоговінням</u> , повірте, ви робите все неправильно.
36.	<i>Uhtred Ragnarson is in Aegelburg. (RO, URL)</i>	Утред Рагнарсон <u>перебуває</u> в Егелесбурзі.
37.	<i>As a sister, I am defiant, but as a daughter of Alfred, I am just doing my duty. (RO, URL)</i>	<u>Як сестра</u> , я поводжуся зухвало, але як дочка Алфреда, я просто виконую свій обов'язок.
38.	<i>With a few more men, we would stand a chance. (RO, URL)</i>	<u>З кількома</u> чоловіками у нас був би шанс.
39.	<i>If this fails and there is no escape for you... promise me you will find a man you trust to kill you softly. (RO, URL)</i>	<u>Якщо</u> нам не вдасться і ти не зможеш втекти... пообіцяй мені, що <u>знайдеш</u> людину, якій довіряєш, щоб вона вбила тебе швидко.
40.	<i>Withdraw! (RO, URL)</i>	<u>Відступаємо!</u>
41.	<i>No, but soon, once the peace is secure. (RO, URL)</i>	Ні, але <u>незабаром</u> , <u>як тільки</u> встановиться мир.
42.	<i>Lady, the mood amongst the Ealdormen is ugly. (RO, URL)</i>	Моя леді, настрої серед елдорців <u>жахливий</u> .
43.	<i>She is young to take on such a burden. (RO, URL)</i>	Вона <u>занадто молода</u> , щоб взяти на себе такий тягар.
44.	<i>I will speak for I have nothing else to lose! (RO, URL)</i>	Я буду говорити, бо мені <u>більше нічого</u> втрачати!

45.	<i>Groups are forming as the ravens circle.</i> (RO, URL)	Групи <u>формуються</u> , а в цей час, <u>круки кружляють</u> .
46.	<i>You must be her brother whose late entry into battle helped us prevail.</i> (RO, URL)	Ви, мабуть, її брат, чий <u>пізній вступ</u> у бій допоміг нам перемогти.
47.	<i>There's a danger dishonorable hands will try to grasp her.</i> (RO, URL)	Є небезпека, що нечесні руки <u>спробують схопити</u> її.
48.	<i>Injured or not, Aethelred will be held to account for abandoning Mercia.</i> (RO, URL)	Поранений чи ні, Етельред <u>буде притягнутий</u> до відповідальності за те, що <u>залишив</u> Мерсію.
49.	<i>Have my mother publicly rebuked for raising King Hywel's army.</i> (RO, URL)	Нехай мою матір <u>публічно докоряють</u> за те, що вона збрала військо короля Гайвела.
50.	<i>We are too few to pass a decision!</i> (RO, URL)	Нас <u>занадто мало</u> , щоб прийняти рішення!
51.	<i>We will betroth the Lady Aelfwynn to the successor and seal the bond between our lands.</i> (RO, URL)	Ми <u>заручимо</u> леді Аелфвін із спадкоємцем і <u>зміцнимо відносини</u> між нашими землями.
52.	<i>Aethelflaed is in grief and does not know herself.</i> (RO, URL)	Етельфелд у скорботі і <u>не розуміє, що робить</u> .
53.	<i>I never sought to disrespect her, only protect my brother.</i> (RO, URL)	В мене <u>не було наміру</u> проявити до неї неповагу, я <u>лише захищав</u> свого брата.
54.	<i>I hope your reward for doing his bidding is worth it.</i> (RO, URL)	Сподіваюся, ваша винагорода за виконання його прохання буде <u>варта того</u> .
55.	<i>Perhaps I should have accepted it all with good grace.</i> (RO, URL)	<u>Можливо</u> , мені слід було прийняти все це з великою милістю.
56.	<i>On horseback, she must have been here first.</i> (RO, URL)	<u>Верхи</u> вона, мабуть, прибула сюди <u>першою</u> .
57.	<i>In future, advise me better in whom we place our trust.</i> (RO, URL)	<u>У майбутньому</u> радьте мені краще, кому ми можемо довіряти.
58.	<i>No violence has been ordered.</i> (RO, URL)	Жодного наказу про насильство <u>не було</u> .
59.	<i>I fear Lady Aelfwynn may be sickening.</i> (RO, URL)	<u>Я боюся</u> , що леді Елфвін <u>захворіла</u> .
60.	<i>And that yours is the first head they will take.</i> (RO, URL)	І твоя голова буде <u>першою</u> , що покотиться.
61.	<i>I fear we are beyond that. This place is like a tinder waiting for a spark.</i> (RO, URL)	<u>Я боюся</u> , що ми вже <u>перейшли межу</u> . Це місце <u>схоже на трут</u> , який чекає іскри.

62.	<i>I am Mercian in blood <u>through my mother.</u> (RO, URL)</i>	Я мерсієць <u>по матері.</u>
63.	<i>Just a man who's <u>seen enough conflict in Mercia.</u> Let me speak. (RO, URL)</i>	<u>Просто людина, яка пережила багато війн</u> у Мерсії. Дозвольте і мені сказати.
64.	<i>Your actions <u>have caused chaos, disturbed a smooth transition of power and launched an uprising amongst the Ealdormen!</u> (RO, URL)</i>	Ваші дії <u>спричинили хаос, порушили плавний перехід влади та розпочали повстання</u> серед елдорців!
65.	<i>The King <u>demands the grain be shared fairly amongst the people.</u> (RO, URL)</i>	Король <u>вимагає</u> , щоб зерно було <u>справедливо</u> розподілене між людьми.
66.	<i><u>Perhaps it is the poison burning the fever in her body?</u> (RO, URL)</i>	<u>Можливо</u> , отрута причина жару?
67.	<i><u>Now you could play peacemaker yourself. How will you proceed?</u> (RO, URL)</i>	<u>Тепер</u> ти сам можеш погратися в миротворця. То що? Які плани?
68.	<i><u>More than once you have taken it upon yourself to interpret my wishes in a way that I find unchristian.</u> (RO, URL)</i>	<u>Неодноразово</u> ви брали на себе сміливість інтерпретувати мої бажання у спосіб, який я вважаю нехристиянським.
69.	<i><u>But then you chose to be part of a disturbance in the town.</u> (RO, URL)</i>	<u>Але потім</u> ви вирішили взяти участь у заворушеннях у місті.
70.	<i><u>The babe was made by Cnut, but Cnut's fallen.</u> (RO, URL)</i>	<u>Батько немовляти</u> Кнат, але Кнат <u>помер.</u>
71.	<i><u>I did not keep myself alive in that hole in the ground to watch your men get fat here while the Saxons grow stronger.</u> (RO, URL)</i>	Не для того я <u>вижив</u> у тій дірі в землі, щоб дивитися, як твої люди <u>жиріють, поки</u> сакси стають сильнішими.
72.	<i><u>I don't think I can stomach another drop of ale, Finan.</u> (RO, URL)</i>	<u>Не думаю</u> , що зможу випити ще одну краплю елю, Фінане.
73.	<i><u>You think I would not have liked a greater voice, instead of having to stand there quietly while men blithely make foolish decisions?</u> (RO, URL)</i>	Ви <u>думаєте</u> , я не хотіла б мати сильніший голос, <u>замість того</u> , щоб мовчки стояти і спостерігати, як чоловіки безтурботно приймають дурні рішення?
74.	<i><u>To defend our kingdom, we must choose a ruler who will stand shoulder to shoulder with our neighbors in Wessex.</u> (RO, URL)</i>	<u>Щоб захистити</u> наше королівство, ми повинні обрати правителя, який <u>стоятиме пліч-о-пліч</u> з нашими сусідами в Весексі.

75.	<i>And that's what makes what I have to say even more difficult. (RO, URL)</i>	І саме це робить мої наступні слова, ще складнішим.
76.	<i>She is the ruler Mercia <u>requires!</u> (RO, URL)</i>	Вона – правителька, якої <u>потребує</u> Мерсія!
77.	<i>It has always been the preference of the Witan that a woman should not take the throne. (RO, URL)</i>	Вітан <u>завжди вважав</u> , що жінка не повинна займати трон.
78.	<i>This is not something that I do lightly, but it is a sacrifice I am willing to make for Mercia. (RO, URL)</i>	Я роблю це не з легкістю, але це <u>жертва</u> , <u>на яку я готова</u> піти задля Мерсії.
79.	<i>Say it, Lady Aethelflaed, so that we may witness your oath. (RO, URL)</i>	Скажіть вашу присягу, леді Етельфелд, щоб <u>ми могли засвідчити її</u> .
80.	<i>I swear... that as long as I hold the Mercian throne, I will <u>remain chaste.</u> (RO, URL)</i>	<u>Присягаюся...</u> <u>що поки</u> я правителька Мерсії, то буду незайманою.
81.	<i>If I make the fire, I'm not doing the cooking. (RO, URL)</i>	<u>Якщо</u> я розпалюю вогонь, їжу готувати я не буду.
82.	<i>God <u>worked</u> through you, Uhtred. (RO, URL)</i>	Бог <u>діяв</u> через тебе, Утреде.
83.	<i>You <u>did not make</u> your sacrifice alone. (RO, URL)</i>	<u>Не ти один</u> жертвував.
84.	<i>It was no sacrifice, no blood was spilt. (RO, URL)</i>	<u>Жертви не було</u> , кров не пролилася.
85.	<i><u>Yet</u> you gave what was <u>most precious</u> to you to the Mercian people. (RO, URL)</i>	І <u>все ж</u> ти віддав <u>найдорожче</u> , <u>що мав</u> , мерсійському народові.
86.	<i><u>As ever</u>, the gods are with you. (RO, URL)</i>	<u>Як завжди</u> , боги з вами.
87.	<i>We were <u>in wait</u> for the King. (RO, URL)</i>	<u>Ми чекали</u> на короля.
88.	<i><u>But now</u> you will have to do. (RO, URL)</i>	<u>Але тепер</u> тобі доведеться це зробити.
89.	<i>And who <u>has this misfortune?</u> (RO, URL)</i>	То на кого <u>звалилася ця біда?</u>
90.	<i><u>Reputation</u> will come. (RO, URL)</i>	<u>Слава ще прийде</u> .
91.	<i>You must tell him he <u>is being foolish.</u> (RO, URL)</i>	Ви маєте сказати йому, що він <u>поводиться нерозумно</u> .
92.	<i>He is <u>at heart</u> a boy who <u>is suffering.</u> (RO, URL)</i>	У <u>глибині</u> душі він хлопчик, який <u>страждає</u> .

93.	<i>Lord King, the heart of Wessex will <u>be burnt to ashes.</u> (RO, URL)</i>	Мій королю, серце Весексу <u>буде спалене дотла.</u>
94.	<i>Let her return to the land of her birth and find it <u>cleansed of the Danes.</u> (RO, URL)</i>	<u>Нехай</u> вона повернеться на землю на якій народилася і побачить її <u>очищеною</u> від данців.
95.	<i>King Edward sends you <u>this message of intent!</u> (RO, URL)</i>	Король Едуард посилає вам <u>повідомлення про наміри!</u>
96.	<i>I can show you <u>a way with a piece of cloth.</u> (RO, URL)</i>	Я можу показати вам, <u>як це робити</u> за допомогою шматка тканини.
97.	<i><u>Which of these two children is more precious to his heart?</u> (RO, URL)</i>	<u>Хто з цих двох</u> дітей йому дорожчий?
98.	<i>He <u>wants to destroy us and destroy our spirit.</u> (RO, URL)</i>	Він <u>хоче знищити</u> нас і наш дух.
99.	<i>And should you not return, I will ensure they speak of your honor <u>through the ages.</u> (RO, URL)</i>	Якщо ти не повернешся, я подбаю, щоб про твою славу говорили <u>у віках.</u>
100.	<i><u>If you have your sons, you have everything you need for Alfred's line to thrive.</u> (RO, URL)</i>	<u>Якщо</u> у вас є сини, у вас є все <u>необхідне для процвітання</u> лінії Альфреда.

SUMMARY

Chronotope connects temporal and spatial relations in a work. The main characteristics of a chronotope are the unity of spatial and temporal parameters aimed at expressing a certain (cultural, artistic) meaning; the depiction (reflection) of time and space in a work of art in their unity, interconnection and mutual influence. The chronotope is the core that holds the whole story together and is one of the most important parts of the story. The main task of a translator is to translate a work adequately and equivalently, which means that the translator must have basic knowledge of the cultures of the target and source languages. The chronotope is an integral part of every culture, so it is very important to adequately convey the temporal and spatial relations of the text. It is thanks to the chronotope that readers understand what is happening in the text and when. There are several types of chronotope, and they all differ from each other due to the variety of genres and their use in the text.

A historical series is a subtype of historical feature film. It has the same characteristics and features as a historical film. A historical film is also similar to a historical novel. It tells about historical events or epochs, but since sometimes we do not have accurate information, historical films and TV series contain fiction in the form of non-existent characters who are advisers or close to the main historical characters.

Just like in books, films and TV series have chronotopes. They are responsible for conveying the emotions and events that take place around the characters. Due to the genre diversity of today's TV series, several chronotopes are used simultaneously to convey the meaning and idea that the director and writer have put into their script.

The most typical chronotopes for historical series are:

- socio-historical;
- plot;
- household;
- topographic;
- psychological;

— the chronotope of the road.

Usually, films and TV series mix historical truth with fiction. This is done in order to correctly present certain characteristics of the era to the viewer. In historical series, especially those that tell the story of events that happened many centuries ago, there will definitely be artistic elements. Although we have some information about a particular historical person, we don't always know about the environment, so they may add advisers or warriors who are not historical characters but fictional ones.

Translation methods of reproduction of the linguistic means of artistic modelling of the screen chronotope consist in the application of approaches carried out by the translator within the traditions of certain translation schools and related new trends in translation. Transformations or methods of translational reproduction are the greatest helpers for translators when working with foreign texts. It is thanks to transformations that a translation becomes equivalent and adequate. Transcoding transformations are responsible for achieving equivalence. Two groups of transformations are responsible for achieving adequacy. These are lexical-semantic and lexical-grammatical transformations. Lexico-semantic transformations operate with different meanings of a word. Lexical and grammatical transformations are responsible for the grammatical component of the sentence.

Transformations are important because they help us find the right adaptations for translation. Transformations help us to explore the different meanings of a word, its use in different situations, and the correct translation for a given case.

The denotative approach develops the mental activity of our brain, allowing us to react quickly in different situations. This approach forces us to adapt to the referent and their knowledge and translate in a way that is understandable. Although this approach is usually more suitable for interpretation, it does not mean that its use in the written literature of any discourse is not appropriate.

The communicative approach best explains the role of the translator in translation by calling him or her a mediator. A translator must have a thorough knowledge of two thesauri, i.e. languages. Perfect knowledge of the language allows

the translator to react quickly and translate correctly in any situation. A translator is responsible for comprehensibility; if a reader reads a translation, not necessarily a literary one, and understands everything, it means that the translator has done his or her job well.

Discourse is understood as a combination of process and result, a unity of text and context, an integral thought and communication formation. Discourse is an actual-spoken text, and "text" is the abstract grammatical structure of what is said. It is a concept related to language <...>, while 'text' is a concept related to a language system or formal linguistic knowledge, linguistic competence." Cinema discourse correlates with the concepts of "film text", "film language" and "film speech".

The chronotope in a historical series is almost the same as the chronotope in a historical novel. The socio-historical chronotope is most commonly used in TV series. But historical series also have a plot, household and topographical chronotope.

The discourse of the historical series is conditioned by the following conditions:

1) The specificity of the historical conflict. Historical conflict is what moves the plot forward. Intrigue and war rivet viewers to the screen and raise their interest;

2) The character's contribution to history. Watching a series about a historical hero who founded a dynasty, or was a great commander or politician, is much more interesting than watching a fictional character. Historical figures are of interest and even create a desire to read real historical records about these people;

3) The distinctiveness of each historical epoch. It is the diversity of traditions and the development of mankind throughout the history of our existence that creates some things inherent in only one historical epoch;

4) The role of the people in history. The people in historical series are the bearers of history: their efforts make the transition from one stage of historical development to another.

Historical series help us to get to know the culture and traditions of the past, which makes us interested and eager for the next episode. Also, a well-crafted script plays a crucial role in keeping people interested in the series. The chronotope is an

important component of a good and high-quality script, which means that it is an integral part of every scriptwriter's work.

The general definition of modelling is the study of phenomena, processes or systems of objects by building and studying their models.

Categorisation and non-categorisation plays a big role in creating a chronotope and the principles of systematising it in a scenario. We learnt that there are two ways of modelling: sensory and mental. We also proved that the systematisation of the means of artistic modelling of the screen chronotope is based on categorisation or non-categorisation. Furthermore, we found out that grammatical categories have their own structures. The grammatical structure of speech, which consists of a centre and a periphery, turned out to be important for us. The centre is the specific features of grammar, and the periphery is responsible not only for grammatical features but also for lexical ones.

Having analysed the script of the fourth season of *The Last Kingdom*, we can draw the following conclusion. Adverbial lexical and semantic groups are used the most in the text, all three of them and subgroups of each type were illustrated. Noun lexico-semantic groups are in second place, with six types revealed. The last place was taken by adjectival lexical and semantic groups, due to the ambiguity of certain terms and the lack of specific classifications of ordinal numerals and pronoun adjectives. We also proved that the use of nouns, adjectives and adverbs is important for understanding the time of a certain event and helps to make the chronotope clear and understandable.

The linguistic means of artistic modelling in the fourth season of *The Last Kingdom* are divided into 4 groups. The language means that help to model the time of an on-screen event in relation to the time of a speech or other event make 74% of the analysed material. This group also has its subgroups, with the largest percentage of language means helping to model the time of the screen future (23%). The next subgroup is linguistic means that help to model the time of the screen past, which accounted for 20% of the analysed material. The subgroup of linguistic means that help to model the time of an on-screen event in relation to the time of a broadcast or other

event has the lowest percentage of this group. Only 14% of them were found, although this is the only subgroup that also has different subgroups. The group of linguistic tools that directly or indirectly reflect the category of chronotope has 17%. Then comes the group of linguistic means of modelling the passage of time on the screen. This group has 6%. The last place is occupied by the language means nominating time periods with only 3%. The next analysis is a structural analysis of the means of artistic modelling of the screen chronotope in the fourth season of *The Last Kingdom*. The most used lexeme is the level of the time category. In the fourth season of *The Last Kingdom*, 57% of the time category is expressed by a word. The second place is taken by phrases with 40%. Sentences are used the least as a tense category. Only 3% of them were found in the analysed material.

Three approaches were used to reproduce the linguistic means of artistic modelling of the on-screen chronotope in season 4 of *The Last Kingdom*: transformational, denotative and communicative. In the transformational approach, we use translation transformations to transform lexical and grammatical units from the source language into the target language, in our case, the source language is English and the target language is Ukrainian. According to the denotational approach, the translation process is not just a simple substitution from the source language to the target language. The process of using this approach consists of three steps. The last approach to recreate the artistic modelling of the on-screen chronotope in Season 4 of *The Last Kingdom* is communicative. When using this approach, language thesauri are used. The transformational approach was used most often. It was found in 67% of the analysed material. The denotational approach was used in 24% of the examples. 9% of the examples were translated using the communicative approach.

Lexico-grammatical transformations include eight transformations, but not all of them are used equally, although lexico-grammatical transformations have the largest percentage of the total, namely 51% of the examples are translated using one of these transformations.

Transposition was used the most often - 17% of the examples. But this is not surprising, because due to the different grammatical structures of the two languages, one of which is analytical and the other synthetic, a change of place in the sentence will definitely occur during translation. In 10% of the examples, grammatical substitution occurred when a part of speech was changed to ensure adequate translation. The main reason for this is different grammatical constructions. Omissions and additions have almost the same percentage - 9% and 8%. Both descriptive translation and compensation received 3% of all examples. Total reorganization was used in only 1% of the examples, and antonymic translation was not used at all.

The concept of chronotope has been studied by many Ukrainian and foreign linguists. Chronotope is inherent not only in film discourse, but also in fiction. It is in fiction that this concept has been considered in more detail, and all the information that is valid for fiction is also inherent in film discourse.

The artistic modelling of the screen chronotope is not such a popular subject. Only a few works have been written on the subject, which is why this paper is scientifically important for the screen chronotope. This paper is based on the historical series *The Last Kingdom Season 4*. The fourth season of this series has not been the subject of a study of fictional modelling of the screen chronotope, which means that the conclusions that were drawn at the end of the paper are important for further study of this topic and will also make a significant contribution to the fields of linguistic and cultural studies, functional linguistics and fiction theory.